

ШЫН

ВКП(б) ТЫВА ОБКОМУНЫҢ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕДИНИҢ БОЛГАШ АЖЫЛЧЫ ЧОННАРЫНЫҢ ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ СОВЕДИНИҢ ОРГАНЫ

1925 чылда үндүзүлгөсү

Тайбың тургузуушкуннун чээшкенин

ССРЭ-нин улус ажыл-агыйын хөгжүдеринин Күрүне чээшкенин үндүрер Совет чазак шийтирлээ. Чаа чээшкени болза, чонун акша-хөргөңгилерин бистин социалисттер Төрөн чуртувустун ажыл-агыйын улам хөгжүдеринге болгаш коммунизминин улуг тудугтарын акшаландыраарына кириштирер. Чээшкенин 30 миллиард рубль түңүг үндүргөн.

Чаа чээшкенин үндүрер дугайында Совет чазактын доктаалын совет улус улуг патриоттук көдүрүшкүнү күчү-биле ужурашкан. Дүүн хүн чаа чээшкенин үндүрер дугайында медегелди радио-биле дыннатканын бүгү ажылчыннар болгаш албан хаагчылар, эр, херээжен колхозчулар, база күш-ажылчы интеллигенция Совет чазактын шийтирер чангыс эп-сеткилдиг хүлээп алган.

ССРЭ-нин улус ажыл-агыйын хөгжүдеринин (1952 чылдагы) Күрүне чээшкенин тайбың тургузуушкуннун чээшкени. Совет улус социалисттик экономиканын, культураның болгаш ажылчы чоннарын чаагай амьдыралынын көдүрүшкүнүн оон көрүп турар. Чээшкениге бижидишкенин болза, бистин интеллигенциянын мораль-политиктиг чангыс эвнин, чадымынтыг совет патриотизминин болгаш большевик партияга, Совет чазакка, эш Сталинга ынакшылын болгаш кызыгаар чок бердингенин херечилеп турар улуг патриотчу көдүрүшкүнү болуп турар.

Совет чээшкенин болза, ажылчы чонун үндүзүн соңуургадлары-биле дүгүп турар. Совет чээшкенин бистин Ада-чуртувустун күчү-шудалын быжылгаарынын болгаш совет кижилерин чаагай амьдыралын улам күштелдеринин чээшкенин. Совет Эвилелинде чээшкенин дүргөн тарап, чонун талазындан деткимчени ап турары шак ында.

Коммунисттик партиянын болгаш эш Сталиннин удуртулгазы-биле бистин чуртувуста чаартылганын төөгүлүг улуг ажылдары күчүстенип турар. Совет кижилер чаа тургузуушкунга күчүлө боттарынын кызымаккай күш-ажылы-биле кириштир-биле кызыгаарланымай, харын боттарынын акша-хөргөңгизин-биле база кирип турары совет улустун чаагай чачылды болган.

Совет күрүсүнүн баштайгы чээшкенин үндүргенинен бээр 30 чыл болганы бо чылдын майда болур. Дайын мурунун Сталинчи беш чылдарынын ишинде күрүне чээшкениннең чонун бижидилгелеринден бюджетке киргени барык 50 миллиард рубль болган. Ада-чуртувун Улуг дайынын чылдарында Совет чазак күрүсүнүн чээшкенин дөрт удаа үндүргөн. Ол чээшкениннен 76 миллиард рубль кирген. Дайын сөөлүндөгү чылдарда улус ажыл-агыйын катан тургузуушкунга болгаш хөгжүдеринин үндүргөн күрүне чээшкениннен 76 миллиард рубль күрүне бюджетинге кирген.

Эрткен 1951 чыл болза, социалисттик экономиканың болгаш культураның күчүлүг көдүрүшкүнүнүн, бистин чуртувустун ажылчы чоннарын бай-шудалгыр амьдыралынын чектелишкенин чылы болган. ССРЭ-нин улус ажыл-агыйын хөгжүдер дугайында күрүне планга күчүстенин үндүрер ону кайган чакыктыг көсүзү-биле херечилеп турар. Нити продукцияны буюруп үндүреринин талазы-биле чыл планы бүгү үлөтүргө 103,5 хуу күчүстенин. 1951 чылда ССРЭ-нин бүгү үлөтүрүшкүнүн нити продукциязы 1950 чылга дөмөйлөргө 16 хуу өскөн, ол болза, дайын мурундагы 1940 чылдын деңгээлинден ийи катан ажыг болганы ол.

Большевик парлаганың хүнүн Кызылга эрттиргени

1952 чылдын май 4-те Кызылдын Сталин аттыг культура бажынында большевик парлаганын төртүнүгүнүнден бээр 40 чыл болганына алдар болдурун ВКП(б) Кызыл хооркомунун партия, совет, профсоюзиле ажыл-агый организацияларынын актив-биле, бижикчилер база номчукулдар-биле катышкан байырлыг хуралы болган.

Хуралды ВКП(б) Кызыл хоорай комитетинин секретари эш Г. Степанов ажиткан.

Байырлыг хуралдын хүндүлүг президиумуна бүгү делегейиниң ажылчы чонунун ынак баштыгызы

Социалисттер чер болгаш мал ажылынын талазы-биле база улуг чеднишкенин чедип алдыган. 1951 чылда тараа культураның дүжүдү 7 миллиард 400 миллион пуд болган. Хөвөнниң, чигир свёклазынын болгаш өске-даа культураның дүжүдү 1950 чылдын деңгээлинден ыракташкан. Малдын нити баш саны ажыл-агыйын бүгү адырларына барык 14 миллиард чедир көвүдээ. Бойдус чаартырынын сталинчы улуг планы база чеднишкенин күчүстенип турар.

1952 чылдын апрель 1-ден эгелеп аш-чем барааннарына чоруткан чаа—беш дугааргы өртег чингелдензинден чон 28 миллиард рубльди мурунку өртег чингелдеринден ойнап алышкынарына база катан немей ойнап алган. Социализм чуртувун бүгү улустарынын культураның хөгжүлдесинде, ол ышкаш делегейде эң-не муракчы эртем—совет эртем талазы-биле база улуг чеднишкенин чедип алдыган.

Бистин Төрөн чуртувустун күжү болгаш күчүзү чыл келген тудумна өзүп турары күрүне бюджетинден тодаргай көстүп турар. ССРЭ-нің бюджетинин чарыгдалдарын хамыктыг мурунда социалисттик күрүне-нің үлөтүрүндө, көдөз ажыл-агыйдан, транспорттан, салдыган ап турар орулгалар-биле дуглап ап турары биске билдингир. Күрүне бюджетинин чутула немейде үндүзүнери болза, күрүне чээшкенин тарадын тургаш чондан кириер хөргөңгилер болур.

ССРЭ-нин улус ажыл-агыйын хөгжүдеринин күрүне чээшкенин мурундагы чээшкенин ышкаш бүрүнү-биле эки турага үндүзүлгө чонун ортузунга таратынар. Партия, совет болгаш профсоюзиле хамык организацияларынын, бүгү сан органнынын, ол ышкаш күрүне кредиттеринге болгаш ажалга херээжен дуудажыр комиссияларынын алдарлыг херээзи болза, ажылчы чоннар шунтузу чээшкенин бижидилгезинге хаара туттушкан турар кылдыр ажылчын, албан хаагчыларга, ол ышкаш көдөз чонга чээшкенин тардылганын 3—5 хонук ишинде тараткан турар кылдыр масса чонга организация болгаш тайылбыр ажылын калбартыр журулук. «Үндүрт иделеларың ажыл-төлөтинерин күрүнеге чээшкениге берээлинер!» деп лозунгунун алаа-биле чээшкенин тардылганын чорудуп тургаш, бир айнын болгаш оон-даа өрү ажыл-төлөвининге бижидир деп ажылчы чоннарын патриоттук эгелешкенин деткир болгаш калбаа-биле непередери чутула.

Советтин күрүне чээшкенин шадан тура-ла бүгү чонуну болуп турар, чээшкенинге шунту кижилер бедик патриотчу көдүрүшкүнү-биле бижидери бистин совет кижилеринин бистин алдаржаан эки чачылдарынын илергейлээшкени болу берген.

Бистин областың ажылчы чоннары 1944 чылдан эгелээш 1951 чылга чедир үенин ишинде күрүне чээшкенин 60 миллион ажыг рубль түңгө садып алганнар. Чаа чээшкенин тардылганын үезинге совет Тыяанын бүгү ажылчы чоннары—албан хаагчылары, эр, херээжен колхозчулары, күш-ажылчы араттары күрүнеги нити эрге-ажыктарын ханызы-биле билдирин, социалисттик Ада-чуртка бодунун ынакшылын, Ленин—Сталиннин улуг херээжен кызыгаар чок бердингенин база катан көргүзери чигинин чок.

Чаа чээшкениге шунту чангыс кижиге дег бижидилгелер! ССРЭ-нин улус ажыл-агыйын хөгжүдеринин күрүне чээшкенинниң облигациязы чок чангыс-даа кижиге турбазын!

Болгаш башкызы эш И. В. Сталин баштаар ВКП(б) Төп Комитетинин Политбюрозуна димиттиг, үзүлбөс адыш чаксаашкыны-биле сонгаан.

Большевик парлаганын дугайында илеткелди «Шын» солунунун харысалгалыг редактору эш О. Толгар-оол кылган.

Илеткел соонда хуралдын киржикчилери улуг башкы И. В. Сталин болгаш «Правда» солунга чорудар байырлыг чагааларын бедик өөрүшкүлө-биле хүлээп алган.

Хурал соонда уран-чүүл көргүзүү болган.

ССРЭ-нин улус ажыл-агыйын сайзырадырынын чээшкенин үндүрер дугайында ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлели доктаал үндүргөн.

Чээшкениге найыралдыг бижидилгевис-биле бистин чуртувуска коммунизм тургузарынын херээженге чаа салгышкынын кылыыл.

ССРЭ-НИҢ МИНИСТРЛЕР ЧӨВҮЛЕЛИНДЕ

ССРЭ-нин улус ажыл-агыйын хөгжүдеринин (1952 чылдагы) Күрүне чээшкенин үндүрер дугайында

ССРЭ-нин улус ажыл-агыйын моон ынай хөгжүдеринге чонун хөргөңгилерин кириштирер. Волга хемде Куйбышевтин болгаш Сталинградтын суг күжү-биле ажылдар электри станцияларынын, Днепр хемде Каховканын суг күжү-биле ажылдар электри станциязынын, Кол Туркмен, Мурнуу Украин болгаш Сонгу Крым каналдарынын тудушкунун акшаландыраар сорулга-биле ССР Эвилелинниң Министрлер Чөвүлелин доктаатканы болза:

1. ССРЭ-нин улус ажыл-агыйын хөгжүдеринин (1952

чылдагы) Күрүне чээшкенин 30 миллиард рубль түңүг кылдыр 20 чыл хуусаалыг үндүрер.

2. Чээшкенин облигациялары болгаш оон удугларын күрүнең болгаш чер-черин үндүрүлгелеринден база чылдаларынан хостаар.

3. ССРЭ-нің улус ажыл-агыйын хөгжүдеринин (1952 чылдагы) Күрүне чээшкенин үндүрер дугайында ССРЭ-нің Саң Министрствозунун кирип келген саавырын бадылаар.

4. Чээшкениге бижидилгени 1952 чылдын май 6-дан эгелээр.

1952 чылдын май 5-те ССРЭ-нің Министрлер Чөвүлелинен бадылаан

ССРЭ-нин улус ажыл-агыйын хөгжүдеринин (1952 чылдагы) Күрүне чээшкенин СААВАРЫ

1. ССРЭ-нің улус ажыл-агыйын хөгжүдеринин (1952 чылдагы) Күрүне чээшкенин 1952 чылдын октябрь 1-ден 1972 чылдын октябрь 1-ге чедир 20 чыл хуусаалыг үндүрер.

Чээшкенин тарадырынын чурумун ССРЭ-нің Саң Министрствозу доктаадыр.

2. Чээшкенин чүгө чонун ортузунга сайгарары-биле үндүргөн.

3. Чээшкенин разряд бүрүзүндө 100 миллион рубльдин разрядтарга хуваатынар. Разряд бүрүзү 20000 сериялардан тургустунар. Разряд бүрүзүнүн сериялары №120001-ден №140000 чедир номерлериг болур. Серия бүрүзүнүн облигациялары №01-ден №50-ге чедир номерлериг болур.

4. Облигациялары 500, 200, 100, 50, 25 болгаш 10 рубль үнелиг кылдыр үндүрер.

500 болгаш 200 рубль үнелиг кылдыр үнгөн облигациялар чангыс сериянын беш ийикке, чүс рубльдин облигацияларындан беш ийикке, азы ийи номерлиг кылдыр тургустунар, база облигацияда медегелтинген номер бүрүзүнге чангыс угда таваржыр беш ийикке азы ийи ойнаашкынарын алыр эргени бээр.

50, 25 болгаш 10 рубль үнелиг облигациялар болза, чүс рубль үнелиг облигацияларын кезектери болур болгаш чүс рубль үнелиг облигацияларга таварышкан ойнаашкыны кезектерге чарганынын үлүүн (чар-

ттын, дөрттүн бирин, онун бирин) алыр эргени бээр.

5. Чээшкенин бүгү орулгалары ойнаашкынар хевирин-биле төлетинер. Ойнаашкынарын нити түкү чээшкенин чээрби чыл хуусаазынын дургузунда ортумаа-биле чылда 4 хуу кылдыр доктаатынар.

Чээшкенин чээрби чыл хуусаазынын дургузунда бүгү облигацияларын 35 хууу ойнаар, ынаага облигацияларын оон арктан 65 хууу оларын чогуур өртөн өзү-гаар төлетинер. Ойнап алган облигация төлетинер болгаш оон ынайгы тиражтардан казытынар.

Облигацияларын чогуур өртөн (чүс рубльди) кириштирбишаан, чээшкенин ойнаашкынар чүс рубльдин облигациязынга 25.000, 10.000, 5.000, 500 болгаш 200 рубль хемчээлдиг кылдыр доктаатынар.

6. Чээшкенин чээрби чыл хуусаазынын дургузунда ойнаашкынарын 40 тиражтары—чыл бүрүде ийи тиражтап чорутунар. Ойнаашкынарын тиражтары 1953 чылдан эгелээш ССРЭ-нің Саң Министрствозунун доктааткан хуусааларында чорутунар.

7. Чээшкенин разряд бүрүзүнге, тодаргайлаарга, чээшкенин 100 миллион рубль бүрүзүнге ойнаашкынарын тираж бүрүзүнге-ле моон адаанда ойнаашкынарын саны таваржыр:

Чүс рубльдин облигацияларынга чогуур өртөн-биле чык таваржыр ойнаашкынарын хемчээли	ОЙНААШКЫНАРЫН САҢ			
	1—10 тиражтарда тираж бүрүзүнге ойнаары	11—20 тиражтарда тираж бүрүзүнге ойнаары	21—30 тиражтарда тираж бүрүзүнге ойнаары	31—40 тиражтарда тираж бүрүзүнге ойнаары
25.000 рубль	1	1	1	40
10.000	5	5	5	200
5.000	10	10	10	400
1.000	100	100	100	4.000
500	1.000	1.000	1.000	40.000
200	7.984	7.734	7.534	305.360
Ойнаашкынарын нити саны	9.100	8.850	8.650	8.400
Ойнаашкынарын нити түкү (рубль-биле)	2.321.800	2.271.800	2.231.800	2.181.800
40 тиражтарда чээшкенин 100 миллион рубль бүрүзүнге ойнаарынын түкү				350.000
				50.072.000

8. Ойнааган облигациялар 1957 чылдын октябрь 1-ден эгелээш чээшкенин төнчүзүнге чедир 15 чылдын дургузунда оларын чогуур өртөн өзү-гаар төлетинер (садып алдынар). Чээшкенин 100 миллион рубль бүрүзүнде: 1957—1962 чылдарда чыл бүрүде-ле 2.500.000 рубльдеп, 1963—1967 чылдарда—4.400.000 рубльдеп, 1968—1972 чылдарда—5.600.000 рубльдеп садып алдынар.

Чээшкенин 1957—1971 чылдарда садып алдыза чогуур облигациялары төлетинеринин чыл бүрүдеги тиражтары-биле тодаргайлатынар. Төлетинеринин тиражтарын чорударынын хуусааларын ССРЭ-нің Саң Министрствозу доктаадыр. Төлетинеринин тиражтарына үмзөн облигацияларын акшаларын 1972 чылдын октябрь 1-ден эгелеп чандырып бээр.

9. Ойнаашкынар таварышкан облигациялар, база ол ышкаш чогуур өртөн өзү-гаар садып алышкына кирер облигациялар төлөшкениге 1973 чылдын октябрь 1-ге чедир кирип болур; ол хуусаа эрткен соонда төлөшкениге кирбээн облигациялар боттарынын күштүүн оскунар болгаш төлөшкениге кирбес.

ССР Эвилелинниң Саң Министри А. ЗВЕРЕВ.

ОБЛАСТЫҢ ХОВУЛАРЫНДА

Кызыл-тас тарылгазын дооскан

Улуг-Хем районун Ийи-Тал сумуда Жданов аттыг колхоз (даргазы эш Кук, партия эге организациязынын секретари эш Белек), Хайракан сумуда Ворошилов аттыг колхоз (даргазы эш Чаш-оол, партия эге организациязынын секретари эш Дандар-оол) кызыл-тас культуразынын тарылгазынын планын апрель 29-30 хүннеринде райоонун колхозтарын мурунай дооскан.

Ол колхозтарда Шагаан-Арыг МТС-тин эш И. Печенкин бригадирлээш трактор бригадасы ажылдап турар, эш Печенкин болгаш колхозтун хову бригадасынын бригадир эш К. Серен-оолдун эки удуртуп

ажылдааны-биле, база дуржулгалыг тракторист эш К. Дыртый тартып эрес шудургу ажылдааны-биле Жданов аттыг колхоз апрель 29-та 250 га кызыл-тас культуразын чажыл дооскан.

Ворошилов аттыг колхоз 355 га кызыл-тас культуразын апрель 30-де чажыл дооскан. Хову ажылынын бригадасынын бригадир эш Д. Аракчаа колхозчуларын тарылга ажылыне эки эвилдеп турар. Аныак тракторист эш Д. Таргы кончуг эки ажылдап, эзелдеге трактор ажылынын нормазын 150—160 хуу чедир күүседип турар.

Шак графиги-биле ажылдап турар

БАЙ-ХААК. (Телефон-биле). Таңды районда Сталин аттыг көдөз ажыл-агый артелинин тарылга шөлүндө часкы хову ажылдары калбарган. Бай-Хаак машина-трактор станциясында ажылдап турар трактор бригадасы (бригадир эш Петухов) шак графигин өзү-гаар ажылдааш эки түнөөлдерин чедип алган. Беш ажыл хүнүнү дургузунда бригада 500 ажыг гектар черин алдарган.

Ында тракторист эш Оюн Чүлдүм ажыл нормазын 210 хуу күүседип турар. Тракторист Огашев

ажыл нормазын 250—300 хуу чедир күүсетпишаан бир ээлдеге 100—120 гектар черлерин тартып турар.

Трактор бригадасы шак графигинин доктаамал күүсөлдөш дээш кырмак ажылдап, машиналарынын болгаш кожуг херекселдеринин техниктиг байдалдарын үргүлчү хайгаарап көрүп, ажылдын эки шынары дээш ажылдап турарлар.

Часкы тарылга үезинде ол чедип алган чеднишкенин эш Петуховтук бригадасы ажылчы чоннарын бүгү-делегей байырлары Май 1-ге белек кылдыр санап турар.

Хову ажылынын муракчылары

Сүт-Хөл районун Хөр-Тайга сумуда Сталин аттыг көдөз ажыл-агый артелинин колхозчуларынын аразында часкы хову ажылынын муракчылары үргүлчү илереп турар. Ылангы хову бригадасынын бригадир эш Дуураш тарылга шөлүн чемшичтер талазы-биле улуг ажылдарын кылган. Бо чылын

260 га черин га бүрүзүндө 25-тен 30 центер дүжүтү өстүрер дугайында эш Дуураш хүлээлге алган. Оон ынай комсомолчу эш Дадар-оол болгаш колхозчулар Дослайн, Чылбас олар хүн нормаларын үргүлчү 200 хуу кире күүседип, Май 1-нин байырларына улуг чеднишкенин ужурашканнар.

Май 1-ниң байырларын районнарда эрттиргени ЭРЗИН

САРЫГ-БУЛУН, (Телефон-биле). Эрзин районун ажылчы чоннары Май 1-ни калбаа-биле медегелеп эрттиренин. Апрельдин 30-де кезжэй районун культура Бажынынга байырлыг уткулга хуралы болган, анаа ВКП(б) райкомунун секретари

УЛУГ-ХЕМ

ШАГААН-АРЫГ, (Телефон-биле). Бүгү чурттарын ажылчы чоннарын эң-сеткил катыжышкынын хүнү—Май 1-ни Улуг-Хем районга калбаа-биле медегелгез. Апрельдин 30-де районун культура Бажынынга байырлыг уткулга хуралы болган, анаа ВКП(б) райкомунун секретари

эш Ирма, ажылчы чоннарын бүгү-делегей байырлары Май 1-ниң дугайында илеткел кылган.

Майның 1-де район төвүнге күш-культураның янзы-бүрү маргылдаалары болган.

ры эш Шкляев Май 1-ниң дугайында илеткел кылган. Хурал сөөлүндө районун культура Бажынынын бот-тывынгыр уран-чүүл бөлүмү концерт көргүскөн.

Майның 1-де Шагаан-Арыг хоорайга күш-культураның янзы-бүрү маргылдаалары болган.

Төрөөн хоорайнын чаагайжыдылганында

Бодунуң төрөөн хоорайын чаагайжыдарынче Кызыл хоорайнын ажылчы чоннары улуг кичээгейни салып турар. Бо чылдын эгезинден эгелээш, ылангы ховураи ишти карарып, чер эрзэн дораан-на хоорай чаагайжыдылганын болгаш херимнер, бажыннарын кудумчуге талаларын чурумчудар талазы-биле хоорайнын ажылчын, албан хаагчылары дык хөй ажылдарын кылган.

Майның 4-те, воскресенде, демир хүүркетер, носилкалар туткулаан дык хөй кижилер хоорайнын

кудумчузуна үнүп келгеш ажылдап турган. Кызыл хоорайнын чаартырынын кол планын өзү-гаар олар хоорайнын кол кудумчуларынын бирзөө Ленин кудумчузун эде кылырынга ажылдааш, дык улуг ажылдарын кылган.

Ол хүн хоорай чаагайжыдылганыга ажылдаан коллективтерден МВД-нің область эргелединин, юстициянын область эргелединин, область калгалал килдининин коллективтери болгаш өске-даа чамдык коллективтер кончуг эки ажылдааннар.

Агитаторлар семнары

Чоокта чаа Тес-Хем районун Шуурмак сумузунда Жданов аттыг колхозта партия эге организациязынын агитаторларынын 3 хонук хуусаалыг семинары болуп эрткен, семинарга 12 агитаторлар киришкен. Семинарга ВКП(б) обкомундан бадылаан программада темаларын дугайында гус-густа лекцияларын дыннап эрткен. Семинарга

агитаторлар боттарынын ажылынын арга-дуржулганын база солукшаннар. Ылангы агитаторлар Биче-оол Аралдин, Сюрюк-оол, Чагар-оол оларын ажылдап турарынын дуржулганын семинарнын киржикчилери эки деп санап, ол дуржулганы боттарынга ажылгаарын чугаалап турганнар.

ПАРТИЙНИ АМЫДЫРАЛ КОЛХОЗТА ПАРТИЯ ЭГЕ ОРГАНИЗАЦИЯЗЫ

Колхозтарның партия организациялары болза, колхозтарны органиациясыз, ажил-агый талазы-биле быжыглаар, оларны бүгү талазы-биле сайыраңгай ажил-агый болдурар дээш бүгү-ле күженишкенини ажалдарны чорудар сорулгалыг. Колхозчу коммунистер болза, колхоз тургузуунун чаа-чаа чедишкенини дээш демиселге бердинген органиациялар болур ужурулуг.

Колхоз тургузуушкуну болза, партия организацияларының көдээ ажил-агый талазы-биле харысалгазын болгаш сагыш салышкынын бичемледип турар эвес, харыс улгатырып турар деп эш Сталин чугаалаан. Партия организацияларының хүлээлгези болза, көдээ ажил-агый артелиниң ажал-чорудулгазына хүн-бүрү ханылап кирер болгаш шийтирилг ажалдарны чорудар, оон ынай колхозчу кадрчыларны шийлир, өөредир болгаш кижизиндер, күш-ажылды чөп органиациялар болгаш күш-ажылдын сагылга-чурунун быжыглаар, көдээ ажил-агыйның муракчыларын дуржулгазын непередери болур. Колхозчу коммунистер болза, колхозчу массаның бердинген башкарыкчылары болур ужурулуг.

Партийни-политиктиг болгаш партийни-организацион ажалдарның чедишкенини ажил-агыйның чайынанчак эки түнелдеринге бадтыкатынар. Колхозтарның партия организациялары болза, массаның ортузунга политиктиг ажалдарның денелин бүгү талазы-биле бедилер, большевикни шүгүмчүлөдө болгаш бот-шүгүмчүлөдө непередер, колхозчуларны күш-ажылды коммунистерге өзү-биле көөр сеткил-сагышка, колхозтун нити өңү-хөрөгизин улам байлаштырар күзөл-чүткүлге кижизиндер ужурулуг.

Тес-Хем районда Калинин аттыг колхозтун партия эге организациязы (секретари эш Болат-оол) кижизидилгелиг болгаш органиациясыз ажалды мергежилдик таарыштыр тургускан. Колхозта коммунистер боттарының сорулгаларын шын билген. Оон ужурунда колхоз районда эң муракчы колхоз болуп турар.

Партия организациязының бүгү коммунистер артелиниң кол-кол ажил-агый участоттарында быжыглатынган. Мал фермаларында 18 коммунистер, хову бригадында 14 коммунистер, тудуг бригадында 16 коммунистер составтыг партия бөлүктөрүн органиациялап тургускан. Коммунистер ол участоттарда боттарының большевикчи сөстөрүн херек кырында улегерлиг күш-ажалы-биле бадтыкатышкан колхозчуларны органиациясыз күш-ажалчы сорул кирип эдиртип турарлар.

Колхозта масса-политиктиг ажалдар яны-бүрү хевирлер-биле чоруп турар. Илеткелдер, беседалар, доктаамал органиациясыз, колхозчуларның нити хуралдары болгаш бригадалар айы-биле хуралдары үргүлчү болуп келген. Колхозта партия эге организациязының хуралы өтгөт сөгулда хуралдан бээр 6 катап болуп, анаа 14 айтырылган.

Бүгү коммунистер идепкейлиг чугаалашкаш, кылды ажалдарны айткан тодаргай шийтирип үндүргөн. Партия хуралдарына партия бөлүктөрүнүн органиацияларының колхоз баштаар черинин даргазын илеткелдерин ап турган болгаш партия өөредилгезинин дугайында, комсомол болгаш херэеженнер ажалының дугайында айтырылганын чугаалашкаш, ол ажалдарда четпестерин шүгүмчүлөдө болгаш бот-шүгүмчүлөдө аргазы-биле илердип турган. Четпестерин узуткаар дугайында тодаргай хемчеглерин айткан шийтирип амыдырал кырыга күүседир дээш партия органиациясыз органиациясыз хемчеглерин чорудуп турар.

Болуп турар хуралдарны баш бурунгаар белеткелдик эрттирип, хуралдын идея-политиктиг денелин бедиткен. Партия хуралын белеткээрине коммунистерниң калбак киржилгезин чедип алган. Хуралдын шийтирип бижирде коммунистернин саналдарын кол барымдаалап турар, шийтиргө күүседир ажалдарын хуусаазын, харысалгалыг кижилерин тодаргай айтканын, оон күүселдери дээш шынгын контрольду тургузуп турар. Партия органиациязының хаагылы хуралдарында ангыда, партияның ажал хуралдарын партия кижигүнү эвес активтин калбак киржилгези-биле эрттирип турар. Ол ышкаш партия бөлүктөрүнүн хуралдарын доктаамал чорудуп, ол хуралдарга боттарының туру турары участоттарында хамарышкан айтырылганын чугаалажып турар.

Колхозта партия органиациясыз коммунистерни болгаш партия кижигүнү эвес активти партия өөредилгезинин яны-бүрү хевирлеринде органиациялап кирген. «ВКП(б) төгүзүнү допчу курзун» өөреир бөлүмдө 26 кижиге бар. Ол бөлүмүнүн пропагандалыг колхоз даргазы эш Биче-оол. Кичээлдерге ол баш бурунгаар белеткелдик башкалар турар. Ынчангаш, оон башкаларга кышкы даяндыгы болгаш билимдерин доктаамал чорудуп, ол хуралдарга боттарының туру турары участоттарында хамарышкан айтырылганын чугаалажып турар.

Колхозчулар чакырылган 10 ажал хуунунда доозар деп шийтирилген алганнар. Чакырылган үезинде колхозчулар чакырылган 10 ажал хуунунда доозар деп шийтирилген алганнар. Чакырылган үезинде колхозчулар чакырылган 10 ажал хуунунда доозар деп шийтирилген алганнар.

Чакырылган үезинде колхозчулар чакырылган 10 ажал хуунунда доозар деп шийтирилген алганнар.

де чорудар агитас-массалыг ажалдын планын партия эге организациязының хуралына бадыйлаан болгаш агитаторларын күжүн чөр-чөдө хуваап тургускан.

Партия эге организациязы бүгү колхозчуларны сууржун амыдыралче дүргөн шилчидер дээш, кол күштү туудат материалды белеткээр ажалчы органиациялаан. Тудуг бригадында 83 кижиге бар. Бригада ам үези 2413 чүдүктү колхоз төвүндө дүжүрүп алган.

Тудуг ыяжын машина оруунче 34 шамак-биле сөөртүп турар. Ам 1200 чүдүк тайгада машина оруунче үндүр сөөртүнгөн. Тайгада ыяш дилер 8 кижиге ам 2346 санныг маназы белеткээ.

Колхоз төвүндө 3 бызаачы бажын крышалап турар, олар бо чылын чуртталганын 3.бажынын крышалап дооскан. Уруглар ясылынын тууду ам колхозунда доозулган. Тудуг бригадында партия бөлүгүнүн секретари эш Чикей тудугчуларын ортузунга партияның агитас-массалыг ажалдарын доктаамал чорудуп келген. Ол ышкаш партия бөлүгүнүн хаагылы болгаш ажал хуралдарын үргүлчү эрттирип, анаа боттарынын мурунда хүн-бүрү тургустунуп турар айтырылганын чугаалажып турар. Социалистик чарышты туудугчуларын аргазына органиациялаан. Чарыштын чоруп турар байдалын тудугчуларга үргүлчү информтап берип турар, оон түнелдерде муракчыларын саны өзүп, бригадаларны ияти ажалынын чедишкенин улам-на көскү болган.

Мал фермаларында партия бөлүгүн органиациясыз эш Дүктүр-оол малчыларын ортузунга агитас-массалыг ажалды улам-на экижикен. Оон түнелдерде 1952 чылда төрөн малдын чаш төлдүн колхоз бүрүн камгалап алган.

Колхозта ажал-агыйга мергежилдик кадрлар хүн-бүрүдө өзүп турар. Тудуг бригадында эштер Укей, Шойлак, Шокар-оол, Хавак-оол боттарынын хүн-бүрүдө ажал нормазын үргүлчү ажал күүседип, тудугчуларын кылгыларын күүседип турар болу бергенер.

Нитилештирген мал ажалынын муракчылары эртен ажил-агый чылынын түнелдерде база хөйү-биле илерзэн. Коммунистер Кодамай 194 төрөн хойдан 194 хураганын, Эренчин 246 хойдан 246 хураганын, Чолдак 38 төрөн инектен 38 бызааны, колхозчу чылгычы эш Човуу 122 төрөн беледен 122 кулуну бүрүн камгалап алгаш доруктурган. Сааныч Шимитей 12 инектен 3600 литр сүт саар планын 110 хуу кылды күүсеткен.

Бо чылын олар болгаш өске-даа колхозчу малчылар социалистик чарышка бедиткен хүлээлгелерин ап турарлар. Ам херек кырында Колданмай 32 төрөн хойдан 32 хураганын, Суван 83 хойдан 84 хураганын, Эренчин 44 хойдан 44 хураганын, Бормит 57 хойдан 58 хураганын, Чолдак 7 төрөн инектен 7 бызааны камгалап алган болгаш эки доруктуруп өстүрүп турарлар.

М. СЕРЕН-ДОЖУ.

Ие, чаш дугайында сагыш салышкыны

Улуг-Хем районун Шагаан-Арыг суму Совети ие, чаш дугайында Совет чазактын сагыш човаашкынын боттапдарына чедишкенин чедип алган.

Суму Совети хөй уруглуг болгаш бот-нелерге 1951 чылда 99650 рубль түнүгү күрүнө дузаламчызын өй-шаанда тысып берген.

Күрүнө дузаламчызын ап турар иелер алган акшазын уругларны кижизиндерине чөп ажыглап турар. Күрүнө дузаламчызын ап турарлар «Искра» колхозта 9 уруглуг ие Норуумаа, 6 уруглуг ие Бижиш, «Кызыл тул» колхозта 9 уруглуг ие Каакай, 6 уруглуг ие Севермаа, Чолдак-оол, «УТКА»-нын 25 чыл ооз совхозта 7 уруглуг ие Ботылидина 9 уруглуг ие Анайбака олар уругларын культурулу ажал-чанга кижизиндип, оларнын идик-хевин таарыштыр кылып берип турар болгаш школа назылыг уругларын бүрүнү-биле школага өй-шаанда өөредип, оларнын өөредилгезинге кызыкмак дузалажып турарлар. Ол иелернин школалар уруглары шуптузу «Сылдычыгыш», «Пионерская правда», «Тываның аныктыры» солундарын чагыды алганнар.

Оюп-биле черелештир күрүнө дузаламчызын алгаш, оон чөп ажыглавайн турар иелер база бар. «Кызыл тул» колхозта күрүнө дузаламчызын ап турар 6 уруглуг ие Ваууу школа назылыг дөрт уруун школага өөртөй турар. Минчиммаа, Дол-баштай деп иелер күрүнө дузаламчызын алгаш оон чөп ажыглавайн, арага сатып ижерине өйлежип турар. Ол чорук суму Советинден, партия эге организациязында иелер ортузунга кижизидилге ажалын кошкак чорудуп турарын херечилеп турар.

Т. ОЧУР-ООЛ.

Апрель планын хуусаа бетинде күүсеткен

Кызылдың авторотазынын коллектив чүк сөөртүлгезинин талазы-биле улуг чедишкенин чедип алган.

Тонна-километр талазы-биле апрель айның планын коллектив ол айның 22-де күүсеткен, ол ышкаш сөөртүр чүк хемчээлинин талазы-биле болгаш тарга сөөртүрүнүн планынын база кыска хуусаа дооскан. Авторотазы коллектив апрельдин 22-ден эгелеп май айның планын күүседип эгелзэн.

Чарыштың муракчылары

Кызылдың харылзаа конторазынын коллективинин май мурундагы социалистик чарыштын түнелдин үндүрүп көөргө, орулга планын 232 хуу күүсеткеш, бодунуң участотунга кончук эки ажалдаан почтачы эш Грудиница орулга планын 232 хуу күүсеткен, шилчилгелер чедирер талазы-биле почтачы эш Стрижлба олар социалистик чарыштын муракчылары болганнар.

Ол ышкаш почтачы Ошепкова, механик Козлов олар социалистик чарышка эки киришкенер.

Д. ЮСУПОВ.

ӨӨРЕДИЛГЕ-КИЖИДИЛГЕЛИГ АЖЫЛДЫ ЭКИЖИДЕР

Сүт-Хөл районун школаларында өөредилге-кижизидилгелег ажалдын байдальн эртен күшү улдуңун түнелдери тодаргай-биле көргүскен.

Өөредилге-кижизидилгелиг ажалды эки тургускан школаларда өөредилгениң шынары ийги улдуң-биле дөмейлзэрге, үшкү улдуңда элзэн экижиз. Алдан-Маалыр эге школада (эргелекчизи эш Чимит) өөренкичлерин билин быжыгып бедзэн болгаш чүлге «5» демдектерлиг өөренкичлер безин 13 кижиге чедип турар. Ол ышкаш бедик түнелдик чедишкенин Хөр-Тайга школызы (эргелекчизи эш Бегзинова) чедип алган.

Сүт-Аксы чеди чыл школызының башкылары Нестерова, Котова, Улькина, Алдан-Маалыр школызынын башкызы Сендин, Кызыл-Тайга школызынын башкызы Шакар-оол болгаш эскелер-даа өөредилге-кижизидилгелиг ажал талазы-биле элзэн эки түнелдерин чедип ап шыдааннар.

Моон-биле кады, чамдык школалар өөредилге-кижизидилгелиг ажалды экижидерден туржук, харыс ону мурукузундан улам-баксыраткан. Чижээлзэрге, Сүт-Хөл сумузуңун эге школында багай өөренген өөренкичлерин саны ийги улдуңда турганындан улам көгүдзэн. Мурунда эки өөренген өөренкичлерин хөй кезин ортумак демдектерге чедир кудулап баткан. Ол анаа бир таварылга эвес. Оон чылдагааны болза, ол школаның эргелекчизи турган Карымын өөредилге-кижизидилгелиг ажалды кошкатканында, башкыларын ажалына контрольду четпес боттандырып, оларга методтуг удурутулганы хандырайн келгенинде болур. Бадыйна-Сады дээш ышкаш ажалга харысалга чок, арагалар чамдык башкылар база ол школага турган. Шап индыг таарымча чок байдалдарын ужурундан ол школаны ажалы сөөлгү үеде дыка баксыраан. Хөдчүтүлдэ эге школа (эргелекчизи эш Бадый-Чыргал) өөредилге талазы-биле бо школадан база-ла дээрзедейин турар.

Районун кайы-даа школаларында боттарының клазына ийикте, башкылап турар эртемнеринге үшкү улдуңда бүгү тала-биле долү өөредилгени берип шыдаан башкы ба

Б. ОНДАР,

Сүт-Хөл районун улуг өөредилге килдизинин эргелекчизи.

Чаш малды ап турар

Бин-Хем районун Кочетов аттыг колхозунун дуржулгалыг хойжуу эш Б. Сотпар-оол 1950 чылдан бээр колхозтун хөй малын кадарып ажаап келген. Ол, 1952 чылда 425 хойдан 450 хураганы менди камгалап алгаш, колхозунга өстүрүп берген. Ам оон ажаап турар хойлары апрельдин 20-ден бээр төрүп эгелзэн.

Эртен чылын колхоз 1000 баш хөй кирер эки шынарлыг кажааны анаа тудуп берген. Бо чылын төрүрү 453 хойдан 500 хире хураганы өстүрүп аптар болумза, бо кажааны долар-дыр деп эш Сотпар-оол чугаалап турар.

Эш Сотпар-оол чүлдө малдын баш санын өстүрүп турар эвес, харын 1951 чылда бир хойдан-на 1840 грамм дүк кыргып алган, ам бо чылын 2 килограмм чедирер деп турар.

Ол-ла районун «Кызыл сылдыс» колхозунуң муракчы малчылары малдын бо чылгы чаш төлү бүрүн камгалап ап турар. Хөйжү Седип төрөн 82 хойдан 82 хураганы, инекчи Ырмаа 26 инектен 26 бызааны бүрүн камгалап ап, эки ажаалгад өстүрүп турар.

М. КАВАА-САРЫГ.

Күрүнениң чаа чээшкени

ССРЭ-нин улус ажил-агыйн сайырадырынын күрүнө чээлинин (1952 чылда үндүргени) үндүрер дугайында ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелиниң доктаалына совет улус улуг хайнышкынын көдүрүлүшүнүң биле ужуражып турар. Фабрикаларга, заводтарга, колхозтарга, МТС-терге, совхозтарга болгаш күрүнени, хөй-нитинин албан черлерине база Совет Армиянын кезектеринге чээлине бедик көдүрүлүшүнүг бижидишкени-биле ажалчы чоннар социалистик Төрзөн чуртунга, большевик партияга, улуг Сталинга кызагаар чок бердингени болгаш ынакшылдын база катап демдегелер турарлар.

Совет чээли — совет күрүнени сайырадырынын бүгү төөгүзү-биле тудушкак харылзаалыг. Совет күрүнениң бириг чээлинин 30 чыл бурунгаар, 1922 чылдын майда үндүргөн. Ол үе болза, хамааты дайынын болгаш даштыкынын интервенци-леринин чурттуң ажал-агыйына чедирген улуг урелишкенирин болгаш бустуушкунарын катап тургузарынын кадыг-берге үези турган. Улус ажил-агыйың катап тургузуп турарынын үезинде үндүргөн чээли аныак совет күрүнениң экономиказын быжыглаарына улуг рольду ойнаан.

Совет чээли бистин чуртувусту хожудангай кошкак чурт турганындан күчүлүг индустриалдыг колхозчу күрүнө кылдыр хуулдарына улуг рольду ойнаан. Дайын мурунчагы сталинчы беш чылдарын үезинде чээлиден күрүнө бюджетинге 50 миллиард хире түнүгү рубль кирген. Ала-чурттуң Улуг дайынын үезинде дайынчы чылча-шаварынын херзегне совет улус 76 миллиард ажал түнүгү рубльди күрүнө чедирген. Дайын сөөлдүгеге сталинчы беш чыл

планының үезинде Совет чазак ССРЭ-нин улус ажил-агыйын катап тургузарына болгаш сайырадырына беш күрүнө чээлилерин үндүргөн, ол чээлилерден күрүнө бюджетинге 130 миллиард рубль кирген.

Эртен чылын үндүргөн ССРЭ-нин улус ажил-агыйын сайырадырынын чээлизи (1951 чылда үндүргени) 34,8 миллиард рубль түнге таратынган, азы чээлиниң доктаатынган түнүндөн 4,8 миллиард рубль ажал болган.

Дайын сөөлүндеги сталинчы беш чыл планын чедишкенин күүсеткен чорук, совет нитилелдин болгаш күрүнө тургузуунун артык чорун, большевик партиянын болгаш Совет чазактын баш бурунгаар көөр шыларгангай удуртулгазын, эш Сталинның шыларгангай башталгазы-биле коммунизмге бурунгаар бузурелдин-биле чоруп овар совет улустун төтүнмес чогаалдык күжүн бүгү делегейге база катап бузурелдик көргүскен.

Совет хамаатызы бүрүзү бодунун күрүнениң чедирген хөрөгизинин дайын сөөлүндеги беш чыл планын ажаландырына улуг ужур-дузалыг болганына сеткил-сагышын ханымзыдан чогаар-ланырлар. Бистин чуртувустун мурунда салдынып турар улуг сорулгаларны күүседириге ССРЭ-нин улус ажил-агыйын сайырадырынын (1952 чылда үндүргени) чаа күрүнө чээлизи улуг ужур-дузалыг.

ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелиниң доктаалында айттып турарын өзугаар аларга, бо чээли болза, ССРЭ-нин улус ажил-агыйын улам ынай сайырадырына, коммунизмниң улуг тудугтарын ажаландырына чурттакчыларын хөрөгизин кириштирер сорулгалыг.

1952 чылда совет улустун мурунда туруп турар сорулгалар болза, улус ажил-агыйынын бүгү адырларына көдүрүлүшүнү чедип алырына болгаш 1951 чылда чедип алдынган бүдүрүлгө талазы-биле чедишкениниң денелин ажары бедилер. Ол сорулгалар күрүнениң 1952 чылда бадыйланган бюджетинден тодаргай илерзешкенин алган. Бо чылын улус ажил-агыйын ажаландырына 180,4 миллиард рубльди, социал культурулу хемчеглерин ажаландырына 124,4 миллиард рубльди дөзөвилзэн.

Ол саннар — улустун бүгү күжүн тайбын тургузуучу күш-ажалчы, хамаатынын бүдүрүлгелерин болгаш көдээ ажил-агыйын сайырадырынче, миллион-миллион кижилерин культуразын болгаш амыдырал байдалын көдүрөрүнчө улугуң унаак совет күрүнениң тайбынга ынакшылдыг политиказын чайынанчаз-биле илерзип турар.

Совет улустун чаа күрүнө чээшкенин чедирер хөрөгизин коммунизмниң улуг туугуларын чедишкени-биле боттандырына ажыгалатынар. Совет чээлилерин ажал-агыйже угланган чорун чурттуң кол фондустарын өзүшкүнүңө, материалдыг чаа чүүлдерин тургузарына; орулганын чаа үнденин-нери тургузарына улуг ажыктыг болуп турар. Ынчангаш совет күрүнениң чээлилер буржуа чурттарын чээлилеринден үнденип биле улуг ылгалды болуп турар. Капиталистик чурттарда чээлиден кирген хөрөгизин эжелекчи дайына белеткелге болгаш дайынын чорударына хергелетинип турар улуг чарыгалдарын ажаландырына ажыглап турар. Капиталдык чурттарында чээли чоңга улуг характерлик болуп турар. Чээлиден кирип турар бүгү-ле ажал орулгалар обли-

гациянын хөй нуруузуң ээлеп турар сан-хөө магнаттарына кирип турар.

Бистин социалистик күрүнө бисте национал орулганын өзүдзедениң түнелдеринде күрүнө бөлжөди чыл-чылда-ла чарыгалдардан орулгаар хөй болуп долдунуп турар. Улус ажил-агыйыныне кирип турар курларларын арасында күрүнө чээшкенинде кирип турар хөрөгиз чурттуң бүдүрүкчү күштерин чайгылы чок сайырадып өстүрерин, чоңунуң материалдыг амыдырал-байдалын экижидерин хандырып турар.

Чаа чээлини 30 миллиард рубль түңдө үндүргөн. Чээлиниң хуусаазы 20 чыл. Чээлиниң хевирин, облигацияны үези, орулганын төлөвир хевирин, ойнаашкынарнын саны болгаш хемчээли, ойнаашкыныга кирбейн берган облигацияларнын өртзэн дедир төлөп бээр болгаш өске-даа байдалдары эртен чылын үндүргөн ССРЭ-нин улус ажил-агыйын сайырадырынын күрүнө чээлизи-биле (1951 чылда үндүргени) дөмейлзэ-кек болуп турар. Чаа чээли мурунда чээлилер ышкаш база-ла ойнаашкынын чээли болуп турар. Ойнаашкынын чээли болуп турар. Ойнаашкынын чээли болуп турар. Ойнаашкынын чээли болуп турар.

Бүгү Совет Эвилелиниң улустары-биле кады бистин Тыва автономуг областын ажалчы чоннары 1945 чылдан 1950 чылга чедир күрүнө 64 миллиард ажал рубльди чедиргенер. Ол хөрөгиз Совет Тываның экономиказынын болгаш культуразынын өзүшкүнүңө улуг дузалыг болган. Чээлиден кирген хөрөгизин үлөттүр бүдүрүлгелерин, школаларын, эмнелгелерин тудуушкунуңа болгаш көдээ ажил-агыйын сайырадырына кирген.

Бистин областын ажалчы чоннары үндүрүп турган чээлилер бүрүзүңе бедик патриотизм-биле кирип, хөй-хөй түнелдерин бир эп-сеткил-биле бижидип турганнар.

Д. ЗАЙЦЕВ,

нунга болгаш көдээ ажил-агыйын сайырадырына кирген.

Бистин областын ажалчы чоннары үндүрүп турган чээлилер бүрүзүңе бедик патриотизм-биле кирип, хөй-хөй түнелдерин бир эп-сеткил-биле бижидип турганнар.

Дуң кежээ ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелиниң доктаалын Москвадан радио-биле дамчытканын бистин областың ажалчы чоннары улуг кичээлге-биле болгаш ханышкыны-биле дынынааннар.

Чаа чээлини мурунда чылдарда чээлилер ышкаш бижидишкенин хевирин-биле тарадыр. Чээлини доктаатынган түңдү чогур өйүңдө күүседир төлзөдө, районнар Советтери болгаш көдээ Советтер чондан кирген акшаны саат чокка дужаарын боттандырып ужурулуг.

Чээлиге бижиткен ажалчы чоннар бүрүзүңе бижиткен акшазын ойнаашкынын иштинде төлзөрин чөпчээр турар. Ынчалза-даа эртен чылдарын практиказындан көстүп турары болза, бистин областын тараачын чоңунуң хөй кезин акшаны чээшкениге бижидилге чоруп турар үеде туду берип турарлар. Эртен чылын бистин областын көдээ ажил-агыйының ажал-ишчилерге 3.400 муң рубльди күрүнө чээшкенине бергенер. Ол ашка түндү 1951 чылдың июль айның 1-е ашка болу-биле төлөп дооскан. Ол дуржулганы күрүнениң чаа чээлинин таралып турар үеде ажыглаары эң чугула, көдээге чээлиге бижиткен ашка чымдазын колдуунда май айның иштинде дооскан турары чугула.

ССРЭ-нин улус ажил-агыйын сайырадырынын күрүнө чээлинин (1952 чылда үндүргени) тардыры — ажил-агый болгаш политика талазы-биле эң чугула кампания болур. Ол кампания партия, профвизил

организацияларының болгаш ажалчы чоннар депутаттарынын күүскамнарын талазындан онза кичээлгейни салып ажалдары негетинип турар. Сая-хөө органы болгаш ажаалга кассалары партия, профвизил организациялары-биле ажалчы чоннар депутаттарының Советтери-биле кады чер-черге чээлиге бижидишкенин чорудар күрүнө кредити болгаш ажаалга кассазынын комиссиязынын ажалын боттут болгаш тодаргай удуртуун ханды-рар, чээли талазы-биле көдээ Советтерин төлзөлдеринге дуржулгалыг кижилерин шилип тыпшак, оларны бүдүрүлгелерге, колхозтарга, көдээ Советтерге таарыштыр тургузар ужурулуг.

Чээлин чедишкенин тардырына калбак массаның ортузунга чээлини дугайында тайылбыр-массалыг ажалды калбартыры нитил-пирлиг ролду ойнаар. Чаа чээлин улус ажил-агыйын улам ынай сайырадырына, коммунизмниң улуг тудугларына ажалдарын ажаландырына кайы-хире улуг ужур-дузалыг болуп турарынын дугайын ажалчы чоннарга тайылбырлаар херек. Оон-биле кады ажалчы чоннар чээлин үндүргенинин бүгү-ле байдалдарын тайылбырлап таныштары чугула. Чаа чээлиге бижидишкени совет күрүнениң күчү-шыдалын улам-на быжыглаар, бистин улус ажил-агыйының улам ынайгы көдүрүлүшүнүн хандырач, коммунизмниң үндүлгезинин орунче бистин ш

Машина-трактор паркының бүдүрүкчүлүүн бедидер

ССРЭ-нің көздө ажыл-агыйын сайырадырың күрүнө планын өзүгар бо чылын МТС-териниң механизаторларының мурнунда чаа харысалгалыг сорулгалар салдына.

1951 чыл-биле деңизерге трактор ажылынын (чымчак чер андарылгазына шилчидерге) хемчээли 38,5 миллион гектар өзөр. Часык тарылганын 78 хуузу, күсүк тарылганын 88 хуузу механизастагылар турар ужурулуг. Тараа культуларынын 72 хуузу, тарымал тооруктун 90 хуузу комбайн-биле ажаар. Чигир сөөк-лазынын ажаалдазынын 90 хуузу, мал чөми силостаарынын 58 хуузу, сизген кезилдезинин 41 хуузу болгаш өске-даа ажылдарын механизастаары көрдүнгөн. Черниц ханы андарылгазын болгаш тараа культуларынын хана карактап база одуруг аразын чоокшудалар чажарын, олуртуп тарыыр культуралары дөрбелчинней-уялап тарырын, гранулизиастаан болгаш өске-даа чөмижилдегилерин моон сонгаар улам калбаа-биле хергелээрин непертерид апаар.

Бо сорулгаларны чеднишкиниги шиптирлээринге машина-трактор паркларынын бүдүрүкчүлүүн моон сонгаар улам бедидери негетини турар. Мурнакчы МТС-териниң, трактор бригадаларынын, трактористериниң болгаш комбайнларын дуржулгазы болза, үстүнде сорулгалы күсүдеринге дыка улуг курламыр барын көргүзүп турар.

Чижээлээрге, Воронеж облазында мурнакчы МТС болур Шишовск МТС болза, чыл бүрүде-ле боудун паркынын бүдүрүкчүлүүн бедиди, трактор ажылдарынын бедидеринин чигеднишкини болгаш кывар материалды камнап алырын чедип ап турар. 1945 чылда ол МТС-ке 15 аяк күштүг бир тракторуну күсүсеткен ажылы ортумаа-биле 497 гектар турган болза, 1951 чылда 858 гектар болган.

Ол хире чеднишкинтерин чедип алза-даа, ында парти-организациялы болгаш механизаторлар бүгү бар курламырлар ыракта чедир ажыгалтынама деп санап турарлар. «Бистин МТС-те чыдып каап турар трактор бригаданы чок болза-даа, 1951 чылда чедип алган түндеривис бисти хандырбайн турар. Херек кырында чижек кылдыр Триневи биле Бердиковтун ийи бригадалары дөңөп көрөзилер. Эш Триневиин трактор бригадаларынын ажылдап турары Каганович атты колхозтун шөлүндөн алган дүжүт болза: күзүн тарыыр кызыл-тастың гектар бүрүзүндөн 22 центнер көк-тарааның—18, чигир сөөк-лазынын—250 центнер болган. Эш Бердиковтун бригадаларынын ажылдап турар «Память Орджоникидзе» деп колхозтун шөлүндү дүжүдү оон оранчок чавыс болуп турар. Чүге ыдыгыл? Чүге дээрге, эш Триневиин бригаданы чайгы чер андарылгазын, күзүн тарыыр тараанын тарылгашын болгаш оон часык илирээшкенин эрте болгаш эки шынарлыг чорутканындан болуу турар. Чигир сөөк-лазын ийи хун бурунгаар тараан турган» деп станциянын директору ССРЭ-ниң Дээди Советиниң депутаты М. Ф. Тимашова чугаалап турар.

Тракторларын бүдүрүкчүлүүн бедидеринге улуг курламы болза, техниктиг болгаш организация чылдагааннардан ховуга машиналарын ажылдавайн туруп бээр чоруун узуткаары болур деп чүвени практика көргүзүп турар.

Чижээлээрге, Новосибирск облазында машина-трактор паркын ажылдап турарынын дугайында анализин көргүзүп турары болза, трактор бүрүзүндүн ээлчег нормазыны күсүдер болза, трактор бүрүзүндүн бүдүрүкчүлүү ийден ийи чартык катап көдүрүлүп болур турда, 1950 чылда 15 аяк күштүг тракторуну күсүсеткен ажылы ортумаа-биле 44-ле гектар болуп турган.

Ажыл күсүселдиниң шак ындыг чавыс болуп турарынын чылдагааны болза, машиналарын ажылдавайн хей шактарда анаа тургулаарындан болуп турар. Машиналарын яны-бүрү чылдагааннардан ажылдавайн турары ортумаа-биле 48,1 хуу болуп турган, ынаа чаа чамдык станцияларга ол чорук 60 хуу ажып турган.

Көздө ажыл-агыйнын область эргелинин ажылдакчыларының санап көргени-биле аларга, машиналарын ажылдавайн баар таварылгаларын чүгүле 30 хуу безин кызырган болза, трактор ажылдарын барык бир миллион хире гектар черге немей кылдыр арганы машина-трактор станцияларына берип турган.

Машина-трактор паркынын бүдүрүкчүлүүн бедидериниң эң чугула курламы болза, тракторист бүрүзүндүн ээлчег нормазыны күсүдерин, яны-ла ийи ээлчег-биле ажылдары, трактор, комбайн, молотилка болгаш өске-даа машина бүрүзүндүн бүдүрүкчүлүүн эң улуг-биле бедиде-

ри болур. Ховуге үнериниң мурнунда трактор бригадаларынын ажылынын эптиг, шын планнаар болгаш тракторист бүрүзү ээлчег нормаларын үргүлчү-ле күсүседип турарына өзүлүг таарымчалыг байдалды тургузар херек.

Эрткен чылын Краснодарск крайни Малороссийск МТС-тиң трактор бригаданынын бригадир Социалист Күш-ажылдын Маадыры И. Бунеевтиң инициативазы-биле, МТС-тиң курламыларын ажылдаары дээш социалисттиг чарыш бүгү чүгү калбарган болгай. Эш Бунеевтиң болууну бригаданынын чедип алган чеднишкинин колдуунда-ла техниканы шын ажылдаан чорук хандырган. 1951 чылдын октябрь 20-де мелээ өзүгар алырга бригадала «С—80» деп трактор 138 ээлчегин ажылдаан, оон бир ээлчегде ажылынын бүдүрүкчүлүү ортумаа-биле 19,5 гектар четкен; «ДТ—54» деп трактор бүрүзү 212 ээлчегин ажылдаан, оон бир ээлчегде бүдүрүкчүлүү ортумаа-биле 11,1 гектар болуп турар; «СХТЗ» деп трактор бүрүзү 140 ээлчегин ажылдаан болгаш оон ээлчегде бүдүрүкчүлүү ортумаа-биле 7,65 гектар; «Универсал» деп трактор 98 хун иштинде ажыл нормазын хүн-бүрүде-ле 5—6 гектар кылдыр күсүдерин хандырган. Трактор ажылдарынын планнарын бригада дыка ажыр күсүсеткен.

Трактористер ажылдын бедик күсүселдин хову ажылдарынын тергини эки шынары-биле эки хол-баштырганы моортан тодаргай көсүп турар-дыр. «Коммунизмге орук» деп колхозта Бунеевтиң бригаданынын ажылдаан участоктарына 1592 гектар шөлге, бола тарааларын культураларынын дүжүдү гектар бүрүзүндөн ортумаа-биле 23,7 центнер болуп турган. Мурнакчы техниканы шын ажылдап тургаш, чүртүп ангы-ангы районнарында дыка хей трактор бригадалары эки түндерини чедип алганын.

Трактор бригадаларынын составы доктаамал болур чорук болза, машина паркынын бүдүрүкчүлүүн бедидеринге чугула байдал болур. Чижээлээрге, Бунеевтиң бригаданында 10 киж болза, 10 ажыг чыл иштинде ажылдап келген. Мурнакчы бригадаларга кожукчулары сезон иштинде солушса кылдыр бажыгалаан турары шуут чурум апарган, а харын хей кезинде бригадала элээн каш чылдарда үргүлчү ажылдаш, олар трактористиң квалификациянын чедип ап турарлар. Олар кожар чөпсөктерин—андазынын, культуваторну, саяканы, дүшпүлүкчү эки билер болгаш машинанын техниктиг ажаалгазын боттары чорудуп турар, машинанын техниктиг ажаалгазын боттары чорудуп турар, машинанын ажылдаар кезектерин каяа, канчаар таарыштырып ажылдадырын эки билерлер.

Ээлчегде ажылдын күсүселдин бедидеринге андарар черни шын үлөп бээр оона ужу-дузалыг болур. Мурнакчы бригадаларынын ажылдакчылары черин андарарда, тараа чаштырарда болгаш культуризиастаарда чоруур оруун дорт шугунуму кылдыр таарыштыр үлөп турар. Ынааарда, ажылдап кылып турар ол участогунун калбаан агрегаттын бир угда ап болурун хемчээлин кырынга база ол хирени немештирип алыр. Ажылдаар шөлүдү агрегат ийи ээлчег иштинде, өске черге көшпейн ажылдаарын хандыр кылдыр таарыштыр хемчээп ап турар. Оон ачызы-биле, шактын, кывар чүдүдүн ажыл чок чарыгдалдарын, ажылдын шынарын баксыралдырын, андарган черге ооргаларын болгаш ынай бээр халас чоруур чоруктары чок болдуруп турар.

Ховуну андарарда ону үлөштирип алырынга кол негелде болза, агрегаттын халас черге эргилит турарын чок кылдыр ээлч аргалыг-ла болза, андарар черин, узун дүртүн эң-не ырадырын хандырар болур.

Андарар черин узун дүртүнүн ийи ужуң доора андазынама, демдектеп каар, анаа четкен, андазынын, культуваторну, саяканы кири базар, азы көдүртүп алыр ужурулуг. Ол, демдек кылдыр чарган черин ханызы 8—10 сантиметр болур. Эр дилиндектин калбаа болза, черин андарып турарынын үезинде тракторуну күчүзүндөн хамаарыштыр 14—30 метр, тарааны чаштырып турар үеде дөрт катап, ынаа чаа культуризиастаан турар үеде агрегаттын ап турар хемчээлинден 3 катап калбак болур.

Техниканы кончуг эки билеринден, ээлчеге бедик күсүселди чедип алырынга тракторну кандыг шөлге, канчаар агрегаттарын, машиназынын дүргөдешкинниң каяа канчаар таарыштырырын хей-хей бригадирлер болгаш трактористер эки билерлер. Ол талазы-биле Рязан областын Чемодановск МТС-те Ф. Союзтовтун бригаданынын дуржулгазы элээн сонугралды берип турар.

Эш Союзтовтун бригаданы тракторларын күчүзүн эң долузу-биле

ажылдаарын чедип алырга, тракторларын шын агрегаттап база оларнын ынай бээр чоруурун шын таарыштырып тургаш чедип ап турар. Чер андарылгазына тракторну эмин эртир чүдүрбес төлөздө, бо бригада андазын бистерин оона оварымчалыг хайгаарап, андазынын бар турар артык бистерин кезээде-ле чидидип каан, эптээш-ле ажылдап кирптеринге белен кылдыр тургузуп турар.

Ээлчегде кылдыр ажыл нормазын күсүселдинге болгаш ажыр күсүдеринге дузалап турар организацияг хемчеглерини иштиден шак барымдалаан график болза, шиптирлиг ужу-дузалыг болуру практика-биле тодаратынган.

«Шак барымдалаан графика» трактор бригадаларынын практиказынга калбаа-биле непертерид болза эки. Оон-биле чергелештир шак барымдалаан график өзүгар ажылдаарына белеткенер болгаш ылангыча графикаын күсүселдин үргүлчү контрольдаар чорук оона чугула. Бистин бригадывыста мындыг чурум доктаатынган: тракторист ээлчегге кирерде, бригадирден ийикпе, азы оон дузалакчызындан график-нарядты хүлээп алыр, ол график-нарядта агрегаттын доора калбартыр алырын, кандыг дамчыдылга ажылдаарын, андарылганын ханызын, андарып турар черин узун дүртүнүн болгаш доора калбаанын хемчээлин, чангыс эргилдир андаргаш келиринге эргежок чугула шакты, чангыс эргилдир чораша келирге ажылдаатыр шөлүдү, шакта бүдүртүне берип болур ажылды мындыг эргежок чугула чүдүдери аянда айткан турар. Шак барымдалаан график өзүгар ажылдап турар үеде, четпестерин хүн төнүчүдө, ээлчег төнүчүдө эвес, харын ажылдап турар ээлчегин үезинде бригадир ийикпе оон дузалакчызы трактористиң ажылын ол көрүзүлгөр бүрүзүндүн күсүселини-биле хынаары чугула» деп Краснодарск крайниң Михайловск МТС-тиң бригадир, ССРЭ-ниң Дээди Советиниң депутаты И. П. Шаккий чугаалап турар.

Киев областын Корсунь-Шевченковский МТС-тиң бүгү 23 трактор бригадалары 1951 чылдын азынында шак барымдалаан график-биле ажылдааннар. Ол чорук хову ажылдарынын хуусаазын: часык илирээшкенин 1,5 хун, культувацияны 2 хун, чажарын 1,5 хун кызырарында дузалаан.

Тракторнун мурнакчы бригадаларында стахановчу график-маршрутарын беш он хонук бурунгаар тургузуп турар. Анаа кандыг ажылды, каяа кылырын, күсүдер хуусаазын, оон шынар талазы-биле көргүзүлгөрүн, база ол ышак трактор агрегатынын бир шөлден, өске шөлче чоруур оруун айтып турар.

Тракторист кижиге график-маршрутту алгаш, кажан, кандыг ажылдарын кылырын оортан көрүп ап турар. Ол чорук даалганы күсүселдинче оон эки белеткениринге, болууну ажылын колхозтун хову бригаданынын ажылы-биле чок хол-баштыр тургузарынга улуг арганы берип турар. Трактор бригаданынын кылдыр деп турар ажылынын дугайын билип алгаш хову бригаданы болууну ээлчегде участокту өйшаанда ажылга белеткээр, анаа эргежок чугула хергелетинер кижиге болгаш транспорт чүдүдери белеткээр апаар. Чүве сөөртүр кижилер болза, кывар чүдүдү, сугнуу болгаш өске-даа чүдүдери тургусса когуур черинге өйшаанда сөөртүр негедер ужурулуг. Стахановчу маршруттан бар турар чорук тракторнун болгаш хову бригадаларынын ажылдарын чангыс аай, дүштүр чорударынын эргежок чугула негелдери болур.

Социалисттик көздө ажыл-агыйнын ажыл-ишчилери 1952 чылдын күрүнө планын күсүселдинге улуг патриоттуг көдүрүшкүн-биле кирип-кенир. Чүртүп трактор бригадаларында, МТС-терде болгаш совхозтарда база колхозтарынын хову бригадаларында күш-ажылдын бүдүрүкчүлүүн дыка бедидеринче, көздө ажыл-агыйнын бүгү культураларынын дүжүттүүн көдүреринче болгаш трактор ажылдарынын бот-өртөөнү кудуладарынынчеге уланган социалисттик хүлээлгелерин ап турар. Көздө ажыл-агыйнын бүгү культураларынын дүжүттүүн бедидип, нинтич малынын баш санын көвүдетпешаан, оон продуктулууну дыка бедидериниң сорулгаларын күсүдеринге МТС-териниң механизаторлары боттарынын шак ол ажылдары-биле колхозтарга улуг дузаны көргүзө-лөр.

Г. АЛЕКСАНДРОВ, техника эртемнеринин кандидаты, көздө ажыл-агыйны механика-застаарынын Бүгү-эвилдин эртем-шницил институтунуң трактор эдилелинин лабораториязынын удуртукчузу.

Кызылдын алгы заводунун ажылыны Александря Максимовна Болдырева ажылдын кылдыр нормазын хүнүчү-не 150 хуу ажыр күсүседип турар. Чуруу А. Ермолаевтиң.

Кичээнгеини тургускан

Улуг-Хем районун «УТКА-нын 25 чыл ою» совхозтун дирекция чери болгаш ында лартия эге организациязы совхозтун ажылчыларынын болгаш албан хаагычтарынын уругларын кижизиндеринге улуг кичээнгеини тургускан. Совхозта уруглар яслини болгаш уруглар шөлү ажылдап турар. Уруглар яслинин эргелекчизи эш Г. Есакова яслиде уругларны эки азырап, кижизиндеринче бүгү таарымчалыг байдалды тургускан. Яслиде болгаш уруглар шөлүде уругларын культурулга аажы-чага чачыктырып, ылангыча тыва уругларын орус дылга өөрдөдүп турар чорук оларнын школага өөринеринге улуг дузаны чедирип турар.

Ынчалза-даа уруглар шөлү (эргелекчизи Зашепкина), уруглар шөлүнүн ажылын улам экижидеринче, оон херекселдерин улам көвүдөдөрүнче, уругларга таарымчалыг байдалдарын тургузарычеге улуг кичээнгеини салбайн турар болгаш уругларнын ада-иелери-биле ажылды сула организастап турар. Оон уламандан совхозта уруглар шөлүдүгү турза чогуур назалыг уруглар бүрүнү-биле хаара туттунмаан. Уругларнын чөминин шынары чамдык баксырай бээр чоруктар таарыжып турар болгаш уругларнын ойнаарактары эвээш болуп турар.

Моон сонгаар уруглар шөлүгү болгаш уруглар яслинин ажылын улам экижидип, ылангыча уругларнын коммунисттик өзүга кижизиндеринче улуг кичээнгеини тургузарычеге сагыш човаашканын дыныдары негетиниң турар.

В. БУДУГЕ.

Дуржулгалыг малчынар

Сүт-Хөл районун Алдан-Маадыр сумуда Калинин аттыг колхозтун кижигүнерин эштер Монгуш Санаа, Ондар Серемаа олар 1948 чылдан бээр 4 чыл иштинде артельдин шээр малын эң эки малдап, өстүрүп келерин. Олар чыл бүрүде-ле камгалап алган малдын чыл төлүндөн колхозка коьдан өөр малдарын немей өстүрүп берип турарлар.

Эрткен кыжын оларнын малдаан шээр малы кышты хүр ашкан болгаш чангыс-даа хорамча чок болган. Эш Санаанын 240 өшкүлери төрөөн, оон 245 анайларын ол бүрүн менди камгалап алган. Ол ышак эш Серемаа төрөөн 209 өшкүлери 212 анайларын бүрүн камгалап алган.

Колхозчу малчынар эштер Санаа, Серемаа олар малды күш-дегидип кылдыр азыраар, оон чаш төлүн чөп доруктуруп азыраар болгаш малдын яны-бүрү азырларына удур баш удур демселдерин чорудар талазы-биле зооветеринарлыг хемчеглерин эки ботандырып турар.

Т. МОНГУШ.

Колхоз тудуунда

Өвүр районун Сагылда «Кызыл туң» көздө ажыл-агый артелинин колхозчу комсомолчулары болгаш аныктары колхоз тудуунда идепкейлиг кирип турарлар.

Колхоз төвүндөн 20 километр хире ырак черден тудуг ыяжын кижиге бүрүзү 2-2 аьтар-биле сөөртүп турар. Комсомолчу Саая Куу хүн-бүрүде ажыл нормазын 110, С. Самыла, Дага олар 120 хуудан күдү эвес күсүседип келген. Ол ышак эвилек кижигуну эес аныктар Монгуш Серен, Доржу, Бичен эң эки ажылдап турарлар.

М. ЧУДУМ.

КОЛХОЗ БИБЛИОТЕКАЗЫНДА

Эрзиниң «Кызыл сылдыс» көздө ажыл-агый артели боудуна библиотекалыг апарган. Библиотеканын ажылдап турар бажымы таарымчалыг эки. Колхозчу чоңу номчулуга хандыкшыдарына, оларнын библиотеканын көздө библиотеканы улуг ужу-дузалыг болуп турар. Библиотеканын ажылын организастап тургускандан бээр элээн үелер эрткен. Бо үенин дүргүзүндө колхозчулар оон доктаамал аалчылары болуп келген. Олар болганчо-ла библиотеканы дола бээр турганнар. Ол—номчукчуларын чыгып кээп турар ол. Библиотеканын эргелекчинде комсомолчу Ш. Хомакпан ажылдап турар. Ол номчукчуларга ээлчег. Баштай библиотеканы организастап турар үеде анаа номнар эвээш, номчукчулар чүгүле 18 кижиге турган. Библиотеканы ынаа чаа тускай бажыч-даа чок, номчарын анаа-ла чый салып каар турган.

Колхозтун библиотеканы районда ажылдап турар библиотеканын эң дээрэ ажылдынга санадып келген. Ам библиотеканы политиканын, чечен-чогаалдын, көздө ажыл-агыйнын, уругларнын, өөрдигенини 5714 ажыг яны-бүрү орус, тыва номнары бар Оларны таарымчалыг корум-чурумда делгеп салган.

Номчукчуларын саны ам 85 кижиге чедир өскөн. Оларнын иштинде школа башкылары Т. Выхребенцева, Х. Куулар, Севелей, Алинаа, Сендеш-оол, эми Г. Канышева, колхозчу аныктар Тальян, Сандак, Ш. Серээдар дээш ышак дыка хей идепкейлиг номчукчулар бар.

Көздө библиотеканын ишти аргысылиг болгаш шимелде дериглези кайгамчык эки апарган. Ында яны-бүрү портреттер, карталар хей. Солун витриналарын үргүлчү чаартып, эң эки чогаалдарын делгелгезин организастап, литературалыг кезээлери эвээш-даа бол эрттирип келген.

Колхозчулар бо хүннерде А. С. Пушкинниң «Капитан уруу», Ю. М. Лермонтовтун «Бистин үенин маадыры», М. Шолоховтун «Андарган кур-чер», Б. Полевонун «Бистер совет кижилер бис», Н. Островскийнин «Каа канчал катканы» деп чогаалдары, А. Фадеевтиң, Е. Кошовааның, Л. Космодемьянскаяны, М. Горькийдин болгаш өске-даа совет чогаалчыларынын хей-хей номнарын, база тыва чогаалчылар: С. Токанын «Араттын сөзү», О. Саган-оолдун «Сумудан келген оол» деп чогаалдарын улуг хандыкшыл-биле номчуп турарлар.

ВЛКСМ Эрзин райкомунуң секретари.

Бот-онаалда үндүрүүнүң акшазын чыырычеге улуг кичээнгеини салыр

Көздө чондан кирер бот-онаалда үндүрүү болза, хамаатыларнын талазындан ажыл-агый болгаш культуура тургузушкунуна киржип турарынын бир хевири болур.

Бот-онаалда үндүрүүнүң акшазын көздө Советтер бюджеттен болгаш оларга тывыскан акша-хөргөнген дашкаар ажылдаарлар, ынаа чаа ол болза, кирер орулганың база бир немелде адыры болур, оон бистер ажылы чоңуну хүн-бүрүде улам-на улгалдып турар культура болгаш ажыл-агый талазы-биле хергелелдерин хандырарынче угландырып турар бис.

Эрткен 1951 чылда бистин көздө Советтеривис хамааты чоңуну нинти хуралдарынын шиптирлерин өзүгар бот-онаалда үндүрүүнүң акшазы-биле дыка улуг херекти будуруген, ол болза, көздөге ажыл-агый болгаш культуура тургузушкунуна улуг салышкын болган. Бот-онаалда үндүрүүнүң акшазындан үнөм чарыгдаларын 45 хуузу школарын тыдурарына болгаш септээринге, 20 хуузу көздө чурттап турар башкыларын бажынарын тыдурарына, 14 хуузу номчула черлерин септээринге киргилээн.

Оон ангыда, бот-онаалда үндүрүүнүң акшазы-биле эмнелдер болгаш өске-даа тудуларын септелгези, нинтинин чунар-бажынарын тудары болгаш септээр, база орук болгаш көвүдүлгелерин септелгези болгаш тудушкуну болгулап турган. Кызыл районун чамдык көздө Советтер бот-онаалда үндүрүүнүң акшазы-биле клубтар тудуун чорудуп, школарын капитал септелгези бот-онаалда үндүрүүнүң акшазы-биле кылдынган.

Бистин көздө Советтеривис башкыларын амыдырал чуртталгазынга улуг кичээнгеини салып турарлар.

Чижээлээрге, Бий-Хем районунуң өөк көздө Советинде болгаш Кызыл районунуң Эрбекте башкыларын дөрт чуртталга бажынарын туткалаан. Ындыг чижектер дыка хей.

В. БАРАБАНОВ, туразынын талазы-биле негелделерин херекке албас, бот-онаалда үн-

дында бар чеднишкинер-биле чергелештир, сөөлү үеде тыптып турар чамдык четпестерни база демделгезе чогуур. Чүл дизе, районуну культуура-чырыдышкын килдизинден ол библиотеканын ажылын эки удуртуп келген болза, оон-даа хей чеднишкинер чедип алдынар ужурулуг турганы чайлаш чок. Ук библиотеканы тургускандан бээр бүдүн чыл эрткен. Бо үеде районуну культуура-чырыдышкын килдизиниң инспектору эш Нюрзат район төвүндөн 3 километр черде туруп турар, ол көздө библиотеканы чангыс-даа удаа кирип көрбөөн.

Библиотеканын ажылын экижидеринге ол килдиз мырынай дузалашпайн келгенинде ам үеде библиотеканы кончуг берге байдалдарга таарып турар: печка үрелген, стол сандай чедилештээр.

Библиотеканын ажылынга колхоз баштаар чери дузалашпастан. Үрелген печканы септедип бээр, стол, сандайны көвүдөдүр дугайында эш Хомакпан каш удаа негелде салган болзажок, ол мынчага күсүсетинмээн. Библиотеканын илтин чугайлаткаш, төлевирин негээрге, районуну культуура-чырыдышкын килдизин ону төлээринден шуут ойталаан.

Ном чогаалдын ажык-дузанынын дугайында колхозчу чоңуну ортузунда пропаганда ажылы ам-даа кошкоак. Чамдык номчукчуларнын талазындан библиотеканын номнарын шын эвес ажылдап турары-биле, чангыс кижиниң холуна кончуг үр үеде шыгыжатынып турар таварылгалар бар. Ылангыча ВЛКСМ райкомунуң секретари турган эш Янгутов 1951 чылдын январь 27-де 3 төөгү ному аягаш, ам-даа дужаваан.

Колхозтун удуртуп ажылдакчылары ном номчуруун орадашпайн, харын-даа өске колхозчу массадан безин хожадап турарлар. Колхоз даргазы эш Чалбаа мынчага чедир чүгүле 2 ном номчаан. Колхозчу коммунистер: Сандып, Сандакчап, херээженнер организакчызы Айлымаа оларда карточка безин чок.

Мынчангаш ол көздө библиотеканын ажылында болдунган четпестерин дарый узуткааш, оон ажылын эрги хевиринче катап кирир дугайында районуну культуура-чырыдышкын килдизин, колхозтун партия, комсомол эге организациялары шыгыгы хемчеглерин алза чогуур.

А. ДОРЖУ,

ВЛКСМ Эрзин райкомунуң секретари.

Бот-онаалда үндүрүүнүң акшазын чыырычеге улуг кичээнгеини салыр

Көздө чондан кирер бот-онаалда үндүрүү болза, хамаатыларнын талазындан ажыл-агый болгаш культуура тургузушкунуна киржип турарынын бир хевири болур.

Бот-онаалда үндүрүүнүң акшазын көздө Советтер бюджеттен болгаш оларга тывыскан акша-хөргөнген дашкаар ажылдаарлар, ынаа чаа ол болза, кирер орулганың база бир немелде адыры болур, оон бистер ажылы чоңуну хүн-бүрүде улам-на улгалдып турар культура болгаш ажыл-агый талазы-биле хергелелдерин хандырарынче угландырып турар бис.

Эрткен 1951 чылда бистин көздө Советтеривис хамааты чоңуну нинти хуралдарынын шиптирлерин өзүгар бот-онаалда үндүрүүнүң акшазы-биле дыка улуг херекти будуруген, ол болза, көздөге ажыл-агый болгаш культуура тургузушкунуна улуг салышкын болган. Бот-онаалда үндүрүүнүң акшазындан үнөм чарыгдаларын 45 хуузу школарын тыд

Иви малдың оолдаашкынын организаастаары

Иви малдың ажылында эң зары салгалык болгаш берге үе болза, оо оолдаашкынын организаастап эргирери болур. Чүге дизе, иви мал болза, аалдың өске чүүл малдарына бодаарга арай аныктыгы, коданга белен ээлбес, дошкун мал болур. Иви малдың оолдаашкыны Току районуна колдуунда апрельдин төнчүзүндө июльдуң эгезинге чедир массалык биле үргүлчүлээр. Ооң иштинде эң таарымчалык үе болза, апрельдин ийи дугаар чартында майның ортага чедир болур.

Иви малдың оолдаашкынын иң дүжүп, ымыраа, сөк тыптырыны мурунда эртер кылдыр организаастаар төлөөдө, эдержилге кирерин мурунда оңу эки оодар-белчир, ажалга, чөмөгөрлө-биле хандыра чугула. Ынчаарга иви малга эмия эртер эрте болгаш орай оолдаашкын ооң чаш төлүн чидирг чок камгалап алырынга бергездешкенин таварыштырар. Ынчангаш иви малдың чаш төлүн чидирг чок камгалап алыр дээш колхозтар фермаларынын бүгү ажалдакчылары, көлөз ажал-агынын специалистери бүгү күжүн мобилизаастаар, а бир эвес херек апарганда оларны немелде күш-биле хандыра чугула.

Ивины огулуң шынары ооң незиниң улуг, бичезинден, күжүндө хамааржыр. Току районун колхозтарына 1951 чылда көзүлгөн чамдык чижектерден көргө, дунжунда төрөз болгаш кырган мындыларын (кыс ивлерини) оолдарынын динг дензини ортумаа-биле 3—4,2 килограмм, а улуг шырак мындыларын оолдары 5, 3—6 килограмм болган. «Май 1» колхозка чамдык ара салган мындыларын хөбү кырган болгаш дунжунда төрөз мындылар болган. Оон ынай оларнын оолдары бичи ырыска, аарыч болур. Бо чижектен алырга, иви малды эдериттерде бо байдалды өөренип көөр болгаш бир эвес мырылган анык база кырган ивлер эдержилге кирген болза, оларнын дугайында онза хайгааралды салыры чугула. Черле ынчаш иви мал күжү семиз турган үезинде чедикшиңит оолдар чүве болганда боос мындыларын мунар, яны-бүрү ажылдарга ажылгап, күжүн аргызар чорукту болдурбазы чугула.

Иви малдың чаш төлү колдуунда төрүтүнгениң баштайгы айында өлүп хораар чорукка таваржыр. Ынчангаш ол үеде калдарынын харыскалган онза бедилер ужурулуг. Оолдаашкын үезинде ажалга, чөмөгөрлө ивлер чоруга-биле төрүүр мындыларын тускый үзүп алгаш, эрте карарар, ыжык чыгып, эки шудунуг (иви оттуг) болгаш көк эрте үнер оодарларга тургузар эргежок чугула. Иви малдың черге төрүп, база бөрүге чиртип кааптарын болдурбас дээш дун-хунун дежурииларын организаастаар ужурут. Иви малды чангыс оодарга үр тургуспас төлөөдө, бригадир кижин көдөз ажыл-агый специалистери-биле

ке кады оолдаашкын үезинде оларны эки планнаар болгаш ону план эзугаар чөп ажыгларын организаастаар хүлээлгели. Оолдаашкынын организаастаары-биле калдарчыларга иви мал оолдарына мергежилдик болгаш ак-сеткилдиг кызымак ажылдар кижилерин шилеп тургузар. Оолдаашкын үезинде калдарчыларын транспорт, оон дериг-херексели, майгы, чөм хүнезин-биле хандыра чугула. Чүге дизе, ол кижилер иви мал-биле кады үргүлчү черге чоруур апар.

Мындыларын төрүүр үези чоокшуп олурда, оларны ай-деп дүргөттөс, харын оожургадыры чугула. Бир эвес төрүүрде дезип ойлай берги дег мындыларын үргүлчү хайгаара болгаш өөрүнүн аразынче оожум ай-деп, база дунгандырып чоруур. Мындынын долгадыры колдуунда 40 минутадан 1 шак чедир узаар. Чамдыкта иштинде огулуң чыдыны шын эвес апарганда төрүп чадай бээр, ындыг үеде мал эмчизиниң дузазы эргежок негетинер. Ивины чаш төрүтүнгөн огу 2—3 шак болган соонда бут кырынга туруп, незин эме бээр, 5—6 шак болган соонда 15—25 метр хире черге незин эдерип ужа-тура кылашай бээр, 3—4 хонганда кижиге туттур-бастай бээр.

Чамдык ивлер огуң хоууп калпак чоруй баар, чамдыктары огуң манап өөрүнүн соонга чыдып каар чүүл бар. Моон ужурунда калдарчыларын бирээни ивлериниң мурнуна чорууп, оларны арай оожумалдып чоруур, бирээни ивлериниң соонга чорууп, астыгы чыдып калбазын дээш үргүлчү хайгаарап чоруур. Оон ынай өл-шактан аарый бөрүндө болгаш чаксы сарыг суг бадып турар үеде сугта дүжө бөрүндө чаш малды камгалаары чугула.

Мурнуку чылдарың чижээден алырга, иви мал төрүп алган соонда аалга чоокшулаас, чер саңдаргай тарал чоруй баар, оон оолдары кижиге болгаш аал барааны көрбөс, хоюп дээр турган. Ону болдурбазы-биле мындыларын аалга төрүдери, оларны оолдарын каш хонганда 4—5 онок хиреде баглап, кижиге болгаш аалга чачыктырып өөредери чугула. Чамдык ивины күжү кош-как болгаш огуң тотуруп шыдаас болза, оон огуң 10 хонган соонда өске малдын сүдү-биле болгаш далганын чыдыны-биле немей чөмөгөр чөмөгөнү ай болур.

Току районун колхозтары эргекер 1951 чылда иви малдын төрөз чаш төлүн 89,7 хуу камгалап ап, ивни мал өстүрериниң күрүнө планын 151,7 хуу күсөткен. Бо чылын иви малдын оолдаашкынын чедикшиңит организаастап, оон оолдарын неинд өстүрүп турган, база өске чүзүн малдарын чаш төлүн бүрүн ап турган, мал өстүрериниң күрүнө планын ажыр күөсөдери хандыра чорук районун колхозчуларынын кол соулгалзы болур.

Зоотехник О. ПЕЛЬЧИТ.

РЕДАКЦИЯГА ЧАГААЛАР

Трудоденьнерни оорлап турар

Чөөн-Хемчик районун Шеми сумуунда «Большевик» колхозтун санакчы эш Люндуп чүгле харыскалгачка ажылдап турар эвес, харын чамдык колхозчуларнын аксеткилдиг кызымаккай күш-ажылы-биле ажылдап каан трудоденьнерин оорлап турар. 1952 чылдын февралын 20-де колхозчу Намзынчап колхоз конторазына чедө бээрге, оон ажылдап каан 195,27 трудоденьнеринин 0,27 чүсчүнү казыаш, чүгле бүүдүн 195 трудодень ажылдаан кылдыр бижип каан болган. Эш Намзынчап колхоз санакчы эш Люндуптен, мези ажылдап каан 0,27 трудоденини чүге бижээни силер деп айтырарга, санакчы: «чүгле силернин эвес, эвээш чүсчүктүгү трудоденьнери өске-даа колхозчулардан казып турар бис. 10—20 чүсчүккө 100—200 грамм тараалар санаары анык болгай» деп харыылаан.

Люндуп бодунун дунмазы Тувет-оол багай ажылдап турда-ла, аңаа хөй трудоденини бижип берип турарын колхозчулар билер. «Тувет-оол кызымак ажылдап турар кижиге болгай, оон трудодени канчал мындыг эвээш болган чорор» дээш аңаа трудоденини немей бижип турарын колхозта комсомол эге организашкынын секретари, ам колхозтун санакчынын хүлээлгенин хүлээп ап турар эш Сут-оол билер хирезинде, ону илеретпей турары база-ла эдептин.

Колхоз баштаар чери болгаш эң ылангыч колхозта ревизия комиссиянын даргазы эш Комбо бо айтыртыгы база-ла хайгааралындан ышкынган турары шын эвес.

К. ДАМДЫН.

Күш-культура болгаш спорт ажылдарын организаастаар

Чаа-Хөл районун Кара-Талда улгатыр катышкан «Тилелге» көлөз ажыл-агый артелинде «Колхозчу» деп эки-тура спорт нитилелиниң кудуку организашкыны тургустуулаан. Оон харазы-биле ук колхозта күш-культура болгаш спорттун кандыг-даа ажылы чорувай турар.

«Колхозчу» деп эки-тура спорт нитилелни тургузарыны чугула ужурут-дузазын колхозчуларга тайыбырлап таныштырып тургаш ол нитилелдин коллективинге колхозчуларын калбаа-биле хаара тудуп кирериниң ында партия, комсомол организашкылары, колхоз баштаар чери болгаш нитилелдин район чөөлөли чугулага көрбөй турар чорук окта шын эвес.

Ук нитилелдин кудуку организашкынын чөккү үе иштинде тургускаш, күш-культура болгаш спорттун ажылы колхозчулар ортузунга организаастап чорудары негетиниң турар.

К. МАДАР-ООЛ.

Чурттуң бүүдүрлө черлеринде амыдыралыңа Кореяның Улус-Демократтыг Республиказынын херээженери идеякелгил кырып турар. Олар Улус армиязынга дузалары-биле станоктарда боттарынын азы-дунчаларынын, аяктарынын, адаларынын орунда ажылдап турарлар. Олар ажылдарынын мергежилни тергини эки кылдыр өөренип алдылаан, ажылдык кылыр хөмчөзүн ажыр күөсөдип турарлар.

Чурукта: Пхеньянын ташкы фабриказынын мурнакчы ажылчыны Ли Кви Силь. Сл үргүлчү-ле ийи норманы күөсөдип турар.

СЭТА-нын прессклещени.

Кыдат Улус Республикада чонвуң чаагай амыдыралының өзүлдөзи

ПЕКИН. Кыдат Улус Республика-нын улустун Төп чазая ажылчы чонвуң культурулуг болгаш материалдык дениелин бедилеринин дугайында үргүлчү сагыш салып турар.

Чурттуң дыка хөй хоорайларында чуртталганың улуг тудуларын тудуп турар. Чурттуң улуг улестүр төвү — Тяньцзинь хоорайнын кыдында 1 дөрбөлчү километр шөл-де ажылчы хоорайжыгаштын тудуу калбарган.

Тудуунун доозулганынын соонда ол хоорайжыгашка 11 муң ажыр өг-бүлелиг ажылчылар чурттаар. Ол 12 кварталдардан тургустуулар. Делген шөлге парк калбарар, спортчу стадион болгаш культура бажыны туттуулар. Бичи урутларга садтарын квартал санында тургускаш.

Улустун Төп чазаянын херээженери-биле тудуп турар хоорайжыгаш амгы үениң техникасы-биле хандырылган.

Бо чылын Тяньцзинге 50 муң хире ажылчыларын өг-бүлөзүң чаа бажычыларын алыр.

ШАНХАЙ. Шанхай солундарынын медээлөп турарын эзугаар алырга, бо чылдын эгезинде 376 муң ажылчыларын болгаш албан хаагычтарын хаара тудуп турар Шанхайнын 870 улуг бүүдүрүлгелерин социал страхованике киргет.

Хоорайда эмнелге черлеринин саны ийи катан көвүдөн, а оларнын

оруннарынын саны барык-ла 5 катан улгаткан.

Дыка хөй бүүдүрүлгелерде медицина баштайгы дузалымчызын чедирер пункттарын тургускаш. Ол черлер барык-ла 100 муң хире ажылчыларын болгаш албан хаагычтарын хаара тудуп турар.

Сөөлү үеде фабрикалар болгаш заводдар чанында урутлар асылырынын четкизи дыка өскөн.

Чүгле 1950 чылдын июльдан 1951 чылдын июньга чедир күш-ажык камгалаалың хөмчөлгелерин, техниканын айып чок чоруун экижилдеринге, болгаш бүүдүрүлгелерге санитар байдалыңа 38.300 миллион юань деп акшаны чарыгдан.

Сөөлү ийи чылдын дургузунда ажылчыларга дыка хөй санитарийлер болгаш дунганыга бажылыны амытырган. Дунки санитарийлер калбаа-биле непереп турар. Улустун эрге-чагыраларынын сагыш салымчынынын ачызында ажылчыларын аарыар чоруу дыка кызырылган.

Ажылчы чонун чуртталга-амыдыралынын байдалын экижилдеринге улуг кичээленин улус эрге-чагыралары салып турар. Чокта чаа хоорайнын бир районунга улестүр бүүдүрүлгө ажылчыларын 167 бажычыларын тудуу доозулган. Чокку үениң иштинде ажылчылар чурттаар бажычыларын тудуу улам калбарар.

СЭТА.

Кореяда болуушкуннар

Улустун армиязынын Кол командыдалының дунмазы

ПХЕНЬЯН. Кореяның Улус-Демократтыг Республиказынын Улустун армиязынын Кол Командыдалынын май 1-де медээлени болза, Кореяның Улустун армиязынын катыкшышкуннары кыдат улустун эки-турачы кезектеринин сырый летимче-биле бүү фронтларга камгалаалды тулуушкуннарын чорударын үргүлчүлээр турар.

Апрельдин 30-де Кимсонпун мурнуу талазынга болгаш Мунылини районунга ол черлеринге ужурудузалыг тулуушкуннар болган. Америк-англи эжелекчилер болгаш лисынманчы шериглер Улустун армиязынын камгалаал шугумунга удур уш катан атакаларын чоруткан, ынчалза-даа, дайын улуг идирилгелерге таварыштылаан, ойтур шаптырган.

Кореянын чөөн болгаш барыин районнарыне халдаашкынарга киржип турган дайынын 7 самолёду Улустун армиязынын зениттик артиллерия кезээ андара аткан.

СЭТА.

Никос Белоянистин адын чехословак улус алдаржыдып турар

ПРАГА. Дратава кудумчузун Никос Белоянисте кудумчузу кылдыр адааны-биле холбаштыр хөй кижиге киржикчилег митинги Прагага болган.

Тайбың талалачкыларынын Чехословак комитетинин президиумунун кежигуну Густа Фучикова митингиге чүве чугаалаан. Грег улустун хосталгасы дээш, Грецияда америк эжелекчилерге болгаш оларнын чалчаларына уаур Никос Белоянистин эрес-адам демиселинин дугайын ол чугаалаан.

СЭТА.

Күш-культура, спорт херээниң область комитединде

Күш-культура, спорт херээниң область комитеди 1952 чылдын чай дургузунда чорудар массалыг спорт хөмчөлгелеринин календарлыг планын баддалан. Ол календары планда көрдүнгени болза, майнын төнчүзүңге чедир волейбол, баскетбол, футбол талазы-биле Кызыл хоорайның болгаш районнарын маргылаалары болур.

Июнь айда, Кызыл хоорайга волейбол, баскетбол талазы-биле областың маргылаалары, чик атлетика талазы-биле Чөөн Сибирь областарынын бир дугаар чери дээш маргылааларга, боодага талазы-биле РСФСР-ниң зоналар маргылааларына киржир, чик атлетика болгаш спорт шүүделеринин талазы-биле Кызыл, Абакан, Черногогор, Минусинск хоорайларын ивни маргылааларын чорудар, «ГТО-нуң» хөй хевирлеринин талазы-биле областың маргылаалары болур.

Июль айда областың тилекчи футбол командасы футбол талазы-биле РСФСР-ниң кубогунун маргылаазына киржир, областың чайгы чеди дугаар спартакиадазын, эшитилген бир дугаар чери дээш Кызыл хоорайнын, районнарын, областың маргылаазың, колхозчуларын бир дугаар чайгы спартакиадазын, бар кагар талазы-биле областың бир дугаар черин эжелээринин маргылааларын, областың школачыларынын чайгы спартакиадазын, Тер-Хөл районуңче турист походун чорудар, футбол талазы-биле областың кубогун ойнаар, баскетбол, волейбол, талазы-биле РСФСР-ниң бир дугаар черин эжелээринин Барнаулга болгаш Улан-Удэге болур маргылаазына барып киржир.

Август, сентябрь айларда, Кызыл хоорайга болгаш районнарга мотоцикл, чадаг терге талазы-биле маргылааларын чорудар. Сентябрь сөөлү чартында черге чайгы спорт сезонуң хаарынын массалыг спорт маргылаалары болур.

Спорттун чайгы көргүзүлгелерин талазы-биле шак индыг маргылаалар спорттун эки-тура нитилелдеринин шугуму-биле база чорутунар.

Оон-биле чергелештир, спорттун чайгы көргүзүлгелерин талазы-биле күш-культура кадрларын белеткери база планинатырган.

Харымсалгалыг редактор
О. А. ТОЛГАР-ООЛ.

Колония болгаш чартык колония чурттарда национал хосталгалыг шимчээшкин

(Төнчүзү. Эгези №№ 86, 87
«Шын» солунда)

1951 чылда Египетке национал хосталгалыг, антиимпериалист шимчээшкенин көдүрүлчүлүү болган. Египетте Вартын башкарыкчы буржуаз-попечник партиязынын сатыныкчы чоруунун үнелинде чокта чаа эрге-чагыргага империализм-биле дугуржулданы кылдырып чөпшээрер дедилди реакционерлер кирген. Ындыг болза-даа, Египетке национал хосталгалыг шимчээшкенин өзер болгаш эжжүүр апар деп чүвени дидими-биле чугаалап болур.

Делегейниң ийи дугаар дайынын соонда национал хосталгалыг шимчээшкенин чүгле чаа-чаа чурттарын шыва ап турар эвес, харын ол улус организашкы болуп бар чыдар. Ол чорук колония болгаш хамаарылгалыг чамдык чурттарда шимчээшкенин удурут күжү пролетариат болгаш оон авангардызы—коммунист партиязын болу бергенинин ачыы-биле болдузган, олар демиселиң чорудуугазында өзүп, быжыгып, марксисчи-лениниң теорияны, стратегияны болгаш тактиказын уран аргазын шингээдил ап, массалар-биле харылзааны бүгү хөмчөлгелер-биле калбартып турарлар. Империализмге болгаш реакцияга удур политиктиг демиселиң эренезинче чүгле чаа-чаа баштайгы базмынарын ыдып турар анык үлестүр пролетариаттыг Африканын чурттарында бичи ол национал хосталгалыг шимчээшкенин калбарган.

Кыдат революциязынын тилелгези болгаш өске-даа чурттарда национал хосталгалыг шимчээшкенин

ниң чедикшиңнери болза, дарлатарган улустар чүгле ажылыны аныгы болгаш оон коммунист явангардызынын удурутугазы-биле чорашып, империализмнин дарлаалында хосталып болур деп чүвени көргүскөндөр.

Демократтыг, антиимпериалист чангыс-аай фронтуну ажылчын алгыдан, тараачыдан, күш-ажыкты интеллигенциядан, ортумак ангилардан болгаш империалист дарлаалдан хосталырынга сонургадды национал буржуазиядан тургузар чорук колония болгаш хамаарылгалыг чурттарга национал хамаарышпас чорук дээш чедикшиңнери демиселге бирги чергениң ужурут-дузалыг болуп турар деп чүвени дайын сөөлүңде национал хосталгалыг шимчээшкенин дуржулгазы база катан көргүскөн. Колония чурттарда улустун хөй ирүүзү болуп турар болгаш феодализмге, империалист дарлаалга удур демиселге пролетариаттың кол эвилелчини болуп турар гарачыларын антиимпериалист демиселге шиттирлени-биле хандыдып кирген тудум-на демократтыг, антиимпериалист чангыс аай фронт улам-на күштүг болуп болгаш ажылчын аныгы гегемониязы улам хандызы-биле болгаш улам чангышлык чокка болганар. Колония болгаш хамаарылгалыг чурттарга аргар айтырынын шиттирленини, феодализмге болгаш феодалдык артыкшыкынарга удур демисел болза, национал хосталгалыг шимчээшкенин эң чугула утка-шынары ол болуп турар.

Америк-англи империализм болза, колония болгаш хамаарылгалыг чурттарын улустарын кол болгаш эң айымдыг дайынын, дарлатарган улустарын кол болгаш эң айымдыг дайынын, дарлатарган улустарын национал хосталгалыг шимчээшкенин боой тудукузу болур. Агрессив боддаларын боттан-дирарынче болгаш делегейниң чаа дайынын үндүрери дөгээринче оралдышылаан, америк-англи аггессорлар дарлатарган чурттарын улустарын мөлчүрүп болгаш бойду байлактарын төчөгөл-самчыларын күштелдирип, колония болгаш хамаарылгалыг чурттарын СССР-ге болгаш улус демократиянын чурттарында удур шапар-халдаашкыныга боттарынын стратегия плацдармалары болгаш шериг баазалары болдуруп ап турарлар.

Америк империалисттер болза, Корея ханыг дайынын итүлүг дөгээрлер. Катышкан Националдын Организашкынын тутуга шыттынып алгаш олар амгы үениң техникасы-биле чөпшөлтүнген чөпшөлтүрүлүг күштерин Кореяга октаанар, ынчангаш күш-биле, хейлерни болгаш бактериологтук чөпшөлтүрүлүг амыгларынга чедир эң-не араатангы методтар-биле корей улусту бадып, ону Уолл-стриттин кудулары болдурары оралдыштып турарлар.

Кореянын маадырыг Улустун армиязы кыдат улустун эки-турачылары-биле кады бодунун төрөз чуртуң хосталгалыг болгаш хамаарышпас чорук эрес маадырлыгы-биле камгалап турар.

Дарлаатарган улустарын национал хосталгалыг шимчээшкенин сандарарды болгаш бээр соруду-биле империалисттер өдүрүлчү чорукту күштелдирип турары-биле чергелештир калдарыныкынын

политиказын база чорудуп турарлар. Делегейни ийи дугаар дайынын сөөлүңде колонизаторларын ылаар чүгүрүп турар аларган база бир калдарыныкы болза, колонияларга хоозун өзү-биле хамаарышпас чорукту тыксып турары болур. Америк империалисттерин Филиппинерге хоозун өзү-биле хамаарышпас чорукту тыксыканы ийиле азы англи империалисттерин Бирмага, Цейлонга, Иракка, Транскараанияга хоозун өзү-биле хамаарышпас чорукту болгаш Индияга, Пакистанга доминионун статусун тыксыканы болза, улус массаларын национал хосталгалыг шимчээшкенин базарыга болгаш колониячы мөлчүгделди моон сонгаар күштелдиреринге империализмнин ол чурттарын реакцияг буржуазыны-биле аразында дугуржулга сүлчээ болурундан өске чүү-даа эвес болур.

Национал хосталгалыг шимчээшкениге удур демиселге империалист монополияларын эң идеякелги дузалачкылар, дарлатарган улустарын боой тудукулары болза, ажылчы чоннарын араатан дайынына—барыны социализм болуп турар. Эрге-чагыргага олуруп турганынын үезинде англи лейбористер Малайяны болгаш Бирманын бодунун хосталгалы дээш демиселги турар ажылчы чоннарына удур дайыны организашкан болган Индияга револютуг шимчээшкенин боой тутканнар. Англи чазакты баштап турган лейбористер америк империалисттер-биле кады маадырлыг корей улуска удур араатангы дайында киришкенер. Францын барыны социалисттер Вьетнамда үптекти дээрбедекчи дайынын эзелекчилери болгаш сорул киришкенер болганар. Голланды социалисттер англи-америк колонизаторларын дузалымчызы-биле индонезия улус-

тун эң эки оолдарын кырып өлүрүп турарлар.

Колония болгаш хамаарылгалыг чурттарда национал хосталгалыг шимчээшкени—бүгү делегейни кырга талбай дээш демиселин күчүлү фактору болур. Национал хосталгалыг шимчээшкенин базарыга чурттуң шериглерин ажылаарынче оралдыштып турар америк-англи империалисттерин агрессияга удур үгөн боттарынын удурулашыкыны-биле дарлатарган улустар тайбын талалачкыларын күчүлү шимчээшкенине бодуну канчаар-да аажок улуг салымчынын кирип турарлар. Национал хосталгалыг шимчээшкенинге канчаар-да аажок улуг ужурут-дузалыг болуп турар.

Дарлатарган улустар болза, тайбын дээш, хосталга болгаш ден эрге-шөвээ дээш чорудуп турар боттарынын демиселинге бүтү демократтыг лагеринин авангардызында чоруп орап совет улустун улуг үлгер-чижектеринге сорул кирип турар. Колония болгаш хамаарылгалыг чурттарын ажылчы чоннары болза, улустарын хостуг болгаш ден эргези дээш америк-англи дайын кысыкчыларынга удур шиттирлени-биле демиселги турар Совет Эвилелинин тайбынга ынакшылдыг даштыкы политиказын чүүлдүг деп чөпшээрер көрүп турарлар. Дарлатарган улустарга, колония болгаш хамаарылгалыг чурттарга улуг Сталининиң ады болза, империализмнин дарлаалыдан боттарынын хосталары дээш демиселинге тилелгелиг тук болур.

В. МАСЛЕННИКОВ,
Эконом эртемнеринин доктору.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕСИ: Кызыл, Шетиникин кудумчузу, бажын 7. ТЕЛЕФОНЫ: Харымсалгалыг редакторунуң 3—62; харымсалгалыг редакторунуң оралдышкынын, партия амыдыралынын, культура болгаш тран-чүүү калдыктеринин — 3—88; харымсалгалыг секретарынын, — 4—98; пропаганда болгаш агитация, көдөз ажыл-агый, үлестүр болгаш транспорт, чагаа калдыктеринин — 3—68, иштинки информация, бухгалтерияныкы — 3—63.